

Str.:

- 9: *Sealsfield* — Charles S. (vl. jm. Karl Anton Postl, 1793—1864), německý spisovatel, pův. kněz z Moravy; r. 1822 uprchl do Ameriky, později cestoval po zemích západní polokoule a vydal řadu románů a obrazů ze života jejich národů (Kniha o kajutě a j.); *Gerstäcker* — Friedrich G. (1816—1872), německý cestovatel a spisovatel dobrodružných románů a cestopisů, zejména o Americe; *Du Chaillu* — Paul Belloni Du Ch. (1835—1903), franc. cestovatel a spisovatel, který prozkoumal hlavně vnitrozemí Afriky; *Paclt* — Čeněk P. (1815—1887), procestoval téměř všechny světadíly, především Ameriku a Australii, ale nezanechal žádný cestopis; viz Podobizny I, 225; *Popocatepetl, Iztaccihuatl* — sopky v Mexiku;
- 10: *řád Stanislavův* — založen v Polsku ke cti národního světce r. 1765, r. 1831 připojen k řádům carského Ruska; *Medyka* — obec u Przemyslu při dnešní sovětsko-polské hranici s proslulou zahradou; *Heller* — Karl Bartholomäus H. (1824—1880), rakouský přírodopisec pův. z Moravy, v l. 1845—1848 cestoval po Americe; *hortolog* — odborník v zahradnictví; *van Houtte* — Luis van H. (1810—1876), majitel velkého zahradnického závodu a ředitel státní zahradnické školy v Gentu, kde Roezl tři roky studoval;
- 12: *doktor Josef Frič* — viz str. 335; *František Brauner* (1810 až 1880), konservativní politik, obhájce zájmů české liberální buržoasie; viz Podobizny I, 244 a 312; *v Hradišti* — Mnichově H.;
- 13: *V. Kosmák* — viz str. 73; *Brachvogel* — Albert Emil B. (1824 až 1878), německý dramatik a romanopisec;
- 14: *Moravská bibliotéka* — knihovna vydávaná nakladatelem Janem F. Šaškem ve Velkém Meziříčí v l. 1882—1908;
- 15: *»lucus a non lucendo«* — latinské úsloví, jímž se označuje významová nesouvislost, nebo dokonce protichůdnost slov zvukově si podobných; *lucus* (háj) nijak nesouvisí s *lucere* (svítiti); *Liblinský* — Jan Slavibor L. (vl. jm. Jan Knedlhans, 1823—1889), zakladatel Pražského večerního listu, orgánu radikálních demokratů (1848—1851); *Vávra* — Vincenc V. (pseudonym J. Sl. Haštalský, 1824—1877), radikální demokrat, novinář, spisovatel a překladatel; viz Podobizny I, 20; *Chocho-*

- loušek* — Prokop Ch. (1819—1864), radikální demokrat, novinář a spisovatel historických románů; viz *Podobizny* I, 175; *Augustin Smetana* (1814—1851), český filosof hegelian, původně řádový kněz; po vystoupení z řádu r. 1849 vyloučen z církve a persekvován pro účast na revolučním hnutí r. 1848; zemřel v bídě; *bitvy u Melegnana a Solferina* — v červnu 1859 poraženo tu rakouské vojsko armádou francouzsko-italskou; válečný neúspěch, při němž Rakousko ztratilo Lombardii, vedl k pádu Bachova absolutismu; *bojoval v jižním Tyrolsku* — ve válce Rakouska s Itálií;
- 16: *Jos. Thille* — viz str. 58; *Tom. Burian* — viz str. 306; *Pražské noviny* — od r. 1826 vládní list, v l. 1846—1848 za redakce Havlíčkovy byly tribunou české liberální buržoasie, později sloužily vládní reakci; *Včela* — Česká včela (od r. 1848 jen Včela), beletristická příloha Pražských novin, založená r. 1834 Čelakovským, proslulá za redakce Havlíčkovy (v l. 1846 až 1848); *Flotomova Marta* — oblíbená opera něm. skladatele Friedricha F.; Čenského stať o ní je v Národních listech z 9. listopadu 1880; *Osvěta* — kulturní měsíčník, orgán literární skupiny, kterou tvořili Eliška Krásnohorská, Ferd. Schulz, Václav Vlček a j.; zal. Vlčkem 1871, zanikla 1921;
- 18: *›tučný čtvrtek‹* — poslední čtvrtek v masopustu; *›ostatky‹* — poslední tři dny v masopustu před Popeleční středou, kterou se zahajuje půst;
- 19: *Slovník naučný* — Riegrův; *Filípek* — Václav F. (1812—1863), humorista a překladatel, spolupracovník Rubšův; v Palečkovi uváděn také pseudonymem Jčště Někdo; *Langer* — Josef Jaroslav L. (1806—1864), obrozenský básník; čerpal z lidové tvorby, psal satiry na společenské poměry (Bohdanečský rukopis, Den v Kocourkově); *Paleček* — vyšlo ho 19 svazeků v l. 1841—1847;
- 20: *Albert Träger* (1830—1919), něm. básník; *Spielmannslieder* — Písně potulného zpěváka;
- 21: *královna Jezabela* — Isabella, španělská královna v l. 1833 až 1870; *Amati* — houslařská rodina v italské Cremoně v 16. a 17. stol.; *Lalo* — Eduard Victor Antoine L. (1823—1892), franc. skladatel; Pablovi de Sarasate věnoval druhý, nejslavnější ze svých čtyř houslových koncertů, nazvaný Španělská symfonie (1873); *Bruch* — Max B. (1838—1920), něm. skladatel komorní hudby; *Ondříček* — František O. (1857—1922), český houslista a skladatel; viz *Podobizny* I, 318;
- 22: *Koubek* — Jan Pravoslav K. (1805—1854), obrozenský básník, profesor české řeči a literatury na pražské universitě, učitel Nerudův; *Marek* — Jan Jindřich M. (pseudonym Jan z Hvězdy, 1803—1853), obrozenský básník, autor historických poví-

- dek; *první tehdejší společnost čtenářská* — r. 1818 založil takovou společnost A. J. Puchmajer v Radnicích na Plzeňsku, další z jeho podnětu Sedláček ve Spálené Poříčí u Plzně r. 1820; »*Že peníze světem vládnou*« — tato zlidovělá píseň byla připisována Sedláčkovi, ale složil ji Josef Vorel na slova J. J. Marka;
- 23: *spolky hlaholské* — zpěvácké, podle pražského Hlaholu;
- 24: *Swoboda a Pravda* — časopisy, které založil r. 1867 mladočeský novinář Josef Barák (1833—1883, viz Podobizny I, 23 a 138), aby získal lidové vrstvy pro mladočeskou politiku; *Pokrok a Politik* — orgány konservativní strany staročeské, které založil J. S. Skrejšovský (Národní pokrok vycházel v l. 1867—1868, pak zastaven vládou, dále vycházel jako Pokrok 1869—1886; něm. Politik v l. 1862—1907); *Posel z Prahy* — zábavně-poučný časopis vydávaný Františkem Šimáčkem v l. 1857—1868 a 1869—1879; dále viz str. 35;
- 25: *vyličení posledních okamžiků našeho Beneše Třebízského* — v Národních listech 21. června 1884; *Oetztal* — údolí tyrolských Alp, kde byl Miroslav Tyrš na zotavené a kde 8. srpna 1884 zahynul pádem se skály do řeky (pravděpodobně sebevraždou); Eimova návštěva se však tohoto případu netýkala;
- 26: *Vojt. Sedláček* — viz str. 22; *berroláčina* — slovenština, kterou psal Antonín Bernolák (1762—1813) a jeho kruh a kterou se pokusil ustálit jako spisovný jazyk slovenský místo dosavadní biblické češtiny; odmítavý postoj ke slovenské odluce sdílel Neruda s většinou českých vlastenců své doby, kteří ve slovenštině nesprávně viděli jen dialekt češtiny a v jazykové odluce ohrožení společného národního boje;
- 27: *Búr. Sv. Mikuláš* — Burský Svätý Mikuláš, obec v jihozáp. Slovensku, severně od Bratislavy; *Aeneida* — epos římského básníka Publia Vergilia Marona (70—19 před n. l.) o antickém hrdinovi Aeneovi, účastníku trojských válek a podle mytologie praotci Římanů; *Viktorin* — Josef V. (1822—1874), slovenský spisovatel doby Štúrovy; spisy Hollého vydal r. 1863; *Kodym* — Filip St. K. (1811—1884), popularisátor přírodovědy a hospodářství, novinář a mladočeský poslanec; viz Podobizny I, 20 a 145;
- 28: *Olomucké noviny* — Olomoucké n., vycházely dvakrát týdně v l. 1865—1869, orientovány mladočesky; »*občanská vláda*« — první parlamentární vláda Auerspergova (30. 12. 1867—12. 4. 1870), sestavená po vyrovnání Rakouska s Maďary a po přijetí nové (prosincové) ústavy; odpovídala ostrou persekucí na český odpor proti vyrovnání a na federalistické snahy; *Táborský* — František T. (1858—1940), básník z Valašska, překladatel z ruštiny, vykladač ruského malířství, lit. a kult. historik;

- Jan Žáček* (*1849), právník a staročeský poslanec, později ministr; *do rukou spolehlivých a vlasteneckých* — po smrti Černochově se redaktorem a pak i vydavatelem *Našince* stal Alex. Jiříček, který proti Nerudovu očekávání změnil list liberální v klerikální;
- 29: *Národ sobě* — »List pamětní vydaný ve prospěch českého divadla Národního péčí a nákladem Umělecké besedy« vyšel 16. května 1880; Neruda byl hlavním redaktorem literární části; *povídáčku krátkou* — povídku *Mudrcové*, která v líčení rozmluvy mezi rakouským a pruským vojákem vyjadřuje myšlenku míru a přátelství mezi národy; *Bohdan Jelínek* (1851—1874), předčasně zemřelý básník, jehož pozůstalost vydal po prvé jeho přítel Jaroslav Vrchlický 1880;
- 30: *Walter Scott* (1771—1832), angl. básník, autor románů z anglických a zejm. skotských dějin; *peerové* — vysoká šlechta;
- 31: *Kittl* — viz str. 292; *Lucia* — hlavní postava Donizettiho opery *Lucia di Lammermoor*; *Thomé* — František T., v l. 1858 až 1864 ředitel Stavovského, v l. 1862—1864 a 1865—1866 též Prozatímního divadla; *zpívala Leonoru v Troubadouru* — hlavní postavu v opeře Giuseppe Verdiho; *impresario Merelli* — podnikatel italské opery v Moskvě a artistický ředitel italské opery v Petrohradě; *tenorista Roger* — francouzský zpěvák, hostující v Praze v letech šedesátých;
- 32: *Jean Paul* (1763—1835), oblíbený humoristický spisovatel německý;
- 33: *na levé straně říšské rady* — tam sedávala německá vládní většina centralistická; *waterproof* — (angl.) nepromokavý plášť; *vatýrka* — vatovaná sukně; »*Auf groben Knotz...*« — v něm. přísloví je slovo *Klotz* (špalek);
- 34: *Heinrich* — viz str. 64;
- 35: *Politik* — viz vysv. ke str. 24; *Korrespondenz* — náhradní list za *Politik* v době jejího zastavení (1867—1868); *Correspondance slave* — časopis staročeské strany pro zahraničí, psaný francouzsky (v Praze 1869—1873, Rüffer jej redigoval 1872—1873); *Leuchtkugeln* — Prskavky, vycházely v Praze 1864—1865 za redakce humoristy Emanuela Züngla; *Žižka* — vycházel v Praze v l. 1870—1871, *Vlast* byla jeho pokračováním (1871—1873); *Husitská nevěsta* — opera Karla Šebora; *Svatojanské proudy* — opera Richarda Josefa Rozkošného;
- 36: *Šimáček je mrtev* — zemřel 5. května 1885; *Sladkovský* — Karel S. (1823—1880), radikální politik s blízkým vztahem k dělnickému hnutí, Nerudův přítel v redakci *Národ. listů*; viz *Podobizny I*, 182;
- 37: *Zlaté klasy* — list pro mládež, vycházel v l. 1853—1856; *Pražské noviny* — viz vysv. ke str. 16; *Posel z Prahy*

- viz vysv. ke str. 24; *Národ* — staročeský deník (1863—1866); *Občan* — vydáván místo *Posla z Prahy* v letech persekuce 1868—1869; *České noviny* — vydávány místo *Posla z Prahy* od r. 1879, r. 1883 splynuly s *Pokrokem* (viz vysv. ke str. 24); *v době Schmerlingově* — za vlády jeho ministerstva v l. 1860—1865, kdy byla dána Rakousku Schmerlingem vypracovaná únorová ústava, která v Čechách vzbudila odpor pro svůj centralistický charakter;
- 39: *úryvky* — výňatky z operní skladby Leythäuserovy Husitská trilogie provedlo Národní divadlo za řízení autorova 20. května 1885; *citáty ze soukromého listu* — o Nerudově korespondenci s Leythäuserem viz *Dopisy II*, č. 266, 267 a 494, str. 174, 175 a 320;
- 40: *Lienbacher* — Georg L. (1822—1896), právník, poslanec katolické strany, nejprve autonomista, pak centralista, který usiloval o zavedení němčiny jako státního jazyka; viz *Podobizny II*, 36; *Bach* — Alexander B. (1813—1893), ministr vnitra v l. 1849—1859, představitel absolutistického útisku v letech padesátých; *šanovní* — z pol. szanowny, laskavý, dobrotivý;
- 41: *překladatel Puškina* — Bendl otiskl v *Časopise Čes. musea* 1854 překlad Kavkazského pleníka, 1856 Poltavu a vydal knižně dva díly Puškinových Básní rozpravných (Písek 1859 až 1860), kde byl Evžen Oněgin a přední epické básně Puškinovy;
- 42: *Janda Cidlinský* — Jan Bohumil J. C. (1831—1875), básník a překladatel, autor husitské románové trilogie a epické básně o Talafúsovi; *Štrauch* — Antonín Š. (1831—1877), novinář, vydavatel satirických časopisů; viz *Podobizny I*, 23; *Gross* — Jan G. (1833—1894), spisovatel a satirik; *Kolář* — Josef K. (1830—1910), básník a překladatel z kruhu Fričovy Lady-Nióly, později slovanský filolog; *Rachejtle* — vyšly ve 4 sešitech v l. 1854—1855 za spolupráce Štrauchovy a Grossovy; *Tatínkovy juchty* — frašku o dvou jednáních vytvořil z této humoresky Kolda Malínský (vl. jm. Josef Lacina, 1850—1908), historik a humorista; *Blahověst* — časopis katolických kněží, zal. r. 1846 Václavem Štulcem, viz vysv. ke str. 271; *Poutník od Otavy* — písecký časopis v l. 1858—1862; *Zlaté klasy* — viz vysv. ke str. 37;
- 43: *Časopis lékařů českých* — vycházel od r. 1862; *Pathologie* — Odborná pathologie a therapie, encyklopedie praktického lékařství, vyd. z podnětu prof. Bohumila Eiselta v l. 1879—1889, nedokončená; *nadšení nad příchodem Američanů do Čech* — 15. června 1885 přijela do Prahy výprava amerických Čechů z Chicaga, zejména aby navštívila nedávno dobudované Národní divadlo;

- 44: *Ruch* — manifestační almanach mladé básnické generace, vyšel k slavnosti položení základního kamene Národního divadla 16. května 1868 jako součást politických akcí proti útisku Auerspergovy vlády (viz vysv. ke str. 28); *Krajník* — Miroslav K. (1850—1907), básník a překladatel; *Herwegh* — Georg H. (1817—1875), něm. básník, ve čtyřicátých letech revolucionář, přítel Marxův, později nacionalista; *Někrasov* — Nikolaj Alexejevič N. (1821—1877), ruský básník a novinář, revoluční demokrat;
- 45: *České události za let 1867 a 1868* — viz vysv. »občanská vláda« ke str. 28; *Blaník ...* — časopisy vydávané v šedesátých letech v Berlíně J. V. Fričem; *Racine* — město ve státě Wisconsin v USA při jezeře Michiganském; *Jonáš* — Karel J. (1840—1896), českoamerický novinář a politik, autor českých učebnic a slovníku angličtiny; viz *Podobizny I*, 242; *Slavie* — jeden z největších českoamerických časopisů, týdeník, vyd. v Racinu 1861—1917, Jonášem redigovaný od r. 1863; *Pokrok Západu* — českoamerický týdeník, vyd. od r. 1871 Edwardem Rosewatem a Janem Rosickým;
- 46: *Josef Galaš* — viz str. 59;
- 47: *Mistelbach* — město v severových. Rakousku jižně od moravských hranic; *translátor* — překladatel (zde pro úřední potřeby); *gubernie* — gubernium, nejvyšší samosprávný úřad zemský před r. 1848 (v českých zemích byl v Praze a v Brně);
- 48: *Marcus Marci* z Kronlandu (1595—1667), vynikající český lékař, matematik, přírodovědec a filosof, průkopník světově významných objevů v astronomii, optice atd., profesor lékařské fakulty v Praze; přesný název Smolíkovy studie, otištěné v Živě 1871, zní: Jan Marek Marci a jeho spisy: I. De longitudine atd., II. Labyrinthus atd.; *Caramuel z Lobkovic* (1606 až 1682), španělský učenec a vysoký církevní hodnostář, který působil za protireformace v l. 1647—1659 v Čechách; jeho spis *Mathesis biceps, vetus et nova* (Matematika dvojí, stará a nová) je encyklopedie matematických a přírodních věd; *Památky archeologické* a místopisné — časopis pro archeologii a historii, zal. r. 1854 (od r. 1871 jen *Památky*); *Kalina* — viz str. 243;
- 49: *Athos* — hora na stejnojmenném výběžku makedonského poloostrova Chalkidiké v Egejském moři; *zemřel koncem tragickým* — podlehl náhlé, těžké duševní chorobě; *za persekuce Herbstovy* — Eduard Herbst (1820—1892) byl ministrem spravedlnosti v »občanské vládě« Auerspergově, viz vysv. ke str. 28;
- 50: *Kvarner* — záliv Jaderského moře mezi poloostrovem Istrií a pobřežím Charvátska s množstvím krásných ostrovů (Krk,

Ráb a j.); v *památné schůzi březnové* — v sobotu 11. března 1848 sešli se Pražané ve Svatováclavských lázních, zvolili si výbor a schválili návrh politických požadavků k císaři; byl to počátek revolučního hnutí;

- 51: *do výboru Národního* — výbor Svatováclavský z 11. března, v němž měli převahu radikálové, byl 10. dubna rozšířen na stočtyřicetičlenný výbor Národní, kde získala rozhodující vliv liberální buržoasie; *Slovanská lípa* — politický spolek, založený 30. dubna 1848 k obraně konstituce, rovnoprávnosti češtiny s němčinou a proti snahám o připojení českých i rakouských zemí k německé říši; *Akademický řečnický spolek* — zal. r. 1848 původně jako spolek řečnický a čtenářský, sdružoval studenty, doktory i profesory za účelem odborného a hlavně politického vzdělání; r. 1853 úředně změněn jen ve spolek čtenářský;
- 52: *Danhauser* — Josef D. (1805—1845), rakouský malíř, žánrista; *Ruben* — Christian R. (1805—1875), něm. malíř mnichovské školy, v l. 1841—1852 ředitel pražské akademie výtvarných umění; *profánní historie* — světská (na rozdíl od církevní);
- 55: *Světová výstava ve Vídni* — r. 1873, viz *Menší cesty*; *výstava pařížská* — sedmá mezinárodní výstava r. 1878;
- 56: *nyní pracuje ... na básni nové* — na eposu *Záboj*, z něhož napsal Stašek jen první díl (1886); práci přerušil za bojů o padělané Rukopisy (*Záboj* je postava z rukopisu Královédvorského) a báseň zůstala v rukopise; vydal ji až Mil. Hýsek r. 1937;
- 57: *První vystoupení roku 1886 ...* — Julie Šamberková debutovala r. 1865 jako zpěvačka, nebyla však přijata; pro ztrátu hlasu přešla k činohře a byla v Prozatímním div. přijata r. 1867; r. 1875 odešla na jeviště německé, 25. srpna 1885 nastoupila znovu na divadle Národním, po roce však odešla znovu do ciziny a zemřela v Hamburku sebevraždou r. 1892; *paní Malá* — Otilie Sklenářová-Malá (1844—1912), první tragédka Prozatímního a Národního divadla (od r. 1863); viz *Podobizny* I, 9 a II, 164; *paní Bittnerová* — Maruška B. (1854 až 1898), hrála v Prozatímním divadle v l. 1873—1877, na české jeviště se po několikaletém působení v Německu, hlavně v Berlíně, vrátila r. 1881; viz *Podobizny* I, 310; *slečna Veverkova* — Helena V. (1857—1883), hrála v Prozatímním divadle v l. 1872—1874, pak odešla do Vídně; viz *Podobizny* II, 214;
- 58: *Mírohorský* — pseudonym Emanuela Salomona Friedberga (1829—1908), důstojníka, malíře a spisovatele; viz *Podobizny* II, 229; *Burian* — viz str. 306; *Čenský* — viz str. 15; *Herrmann* — Gustav Vratislav H. (1839—1873), důstojník, psal básně, povídky a spisy pro mládež z vojenského života;

11. *pluk arcivévody Rainera* — písecký, lidově zv. »rajneráci«;
- 59: *Rüfferovy vojenské časopisy Žižka a Vlast* — viz vysv. ke str. 35;
- 60: *Tomáš Fryčaj* — viz str. 46;
- 62: *Markové* — Antonín Marek (1785—1877), kněz a básník, přítel Jungmannův, viz *Podobizny I*, 312, a Jan Jindřich Marek (Jan z Hvězdy), viz vysv. ke str. 22; *Pravda* — František P. (vl. jm. Vojtěch Hlinka, 1817—1904), kněz, autor povídek ze života venkovského lidu s katolickou tendencí; viz *Podobizny I*, 276; *Hanuš Kolovrat* — Jan Karel Hanuš Krakovský z Kolovrat (1794—1872), vlastenecký šlechtic, spoluzakladatel Matice české;
- 63: *náš Štěpánek* — Jan Nepomuk Š. (1783—1844), obrozenský dramatik a herec, jeden ze zakladatelů českého divadla nové doby; od r. 1812 režisér, pak tajemník Stavovského divadla, v l. 1824—1834 jeho ředitel; viz *Podobizny II*, 168; *Antonín Mánes* (1784—1843), krajinář, nejstarší ze slavné malířské rodiny Mánesů, od r. 1835 ředitel krajinářské školy; *Jindřich Chotek* († 1861), místopresident Českého musea, majitel panství Nové Dvory u Kutné Hory;
- 64: *Mikovcův Lumír* — beletristický list v l. 1851—1863, vyd. Ferdinandem Břetislavem M. (viz vysv. ke str. 233), středisko literárního života v době Bachova absolutismu; *Šumava* — vyšla německy: Böhmerwald. Natur und Mensch (Praha 1860), autory jsou Jan Krejčí a Josef Wenzig, E. Herold ji ilustroval; *Krejčí* — Jan K. (1825—1887), český přírodovědec, zvl. geolog, profesor polytechniky a později české university; viz *Podobizny I*, 214; *Wenzig* — Josef W. (1807—1876), český pedagog a spisovatel německého původu, ředitel první české reálky (zal. 1849) a poslanec zemského sněmu, první starosta Umělecké besedy, překladatel českých básníků a lidových písní do němčiny, libretista Smetanův; viz *Podobizny II*, 162; *díl třetí* — nevyšel;
- 65: *násilnictví generála Kollera* — generál Alexander K., v l. 1868 až 1870 a 1871—1874 místodržitel v Čechách, proslul bezohlednou persekucí české protivládní oposice;
- 66: *učitelská preparanda* — příprava; *první schůze českého herectva* — konala se 14. srpna 1885 za účasti téměř jednoho sta herců; bylo na ní rozhodnuto založit Ústřední jednotu českého herectva; podnět k tomu dal Neruda; »zahulali« — zařádili si (z rus. guljať, procházet se, zahýřit si); *piketa* — malá vojenská hlídka; *sotně* — kozácké setniny; *žurnalisté založili si ... spolek* — Spolek českých žurnalistů byl založen r. 1877; Neruda byl zprvu místopředsedou, od r. 1879 předsedou;

- 67: *obrazová skupení divadelní* — viz *Podobizny II*, 211; *Eliška Zöllnerová* (1822—1911), herečka, žena divadelního ředitele Fr. Zöllnera, jehož společnost vedla od r. 1863; viz *Podobizny II*, 225; *Jan Jelínek* († 1884), od r. 1851 herec a zpěvák u různých divadelních společností, od r. 1866 ředitel vlastní společnosti, jeden z tří bratří divadelníků; srv. *Podobizny II*, 225; *Václav Choděra* (1852—1928), moravský herec a div. ředitel, jehož společnost působila i ve Slezsku, uvedl r. 1884 první české představení do brněnského divadla na Veveří; srv. Antonín Choděra v *Podobiznách II*, 225; *Jan Košner* — herec Prozatímního a Švandova divadla v Praze, později ředitel vlastní společnosti; srv. *Podobizny II*, 225; *František Ludvík* († 1910), herec, který se ujal r. 1878 živořící společnosti Kulasovy (od r. 1893 působil s ní v Severní Americe); srv. *Podobizny II*, 225; *divadelní český slovník* — druhý díl k *Divadelnímu slovníku J. J. Stankovského* z r. 1876 nevyšel (měl obsahovat životopisy, v prvním dílu je toliko soupis her); *Staňkova-Liberté* — Kamila S. L., vedla divadelní společnost na Moravě;
- 68: *Kozlanský* — Jan F. K., herec společnosti Prokopovy, později ředitel společnosti vlastní, kterou převzala po jeho smrti jeho žena Marie K.;
- 69: *V. K. Jelínek* — Vilém K. J., bratr Jana a Josefa J., převzal po smrti svého tchána Jiřího Krámera r. 1877 vedení jeho společnosti; *Suk* — Vilém J. S., od r. 1884 ředitel společnosti svého tchána J. E. Kramuela (srv. *Podobizny II*, str. 225—226); r. 1894 zřídil stálé divadlo v Praze-Holešovicích; *Před dvěma lety* — viz *Podobizny II*, 211; *Josef Václav Jelínek* — herec, bratr Jana a Viléma J., utvořil si po patnáctileté činnosti u různých společností r. 1865 vlastní společnost, pro neúspěchy však několikrát činnost přerušil a nakonec divadlo opustil; *Pázdral* — Václav P., ředitel malé společnosti od r. 1870, autor několika her; *Szenning* — Antonín S., ředitel společnosti pův. německé, pak přeměněné v českou; *Šmíd* — Václav Š. († 1864), ředitel jedné z prvních divadelních společností v letech čtyřicátých až šedesátých, která hrála vedle německých her také české; *Štandera* — Josef Š. († 1863), nájemce společnosti Zöllnerovy v l. 1853—1859 (režisérem tu byl Tyl) a Kulasovy v l. 1859—1862, potom krátce ředitel vlastní společnosti na Moravě;
- 71: *universita česká* — byla obnovena r. 1882; *základ k nové budově Českého musea* — k dnešní budově na Václavském nám., otevřené r. 1891; Museum bylo nejprve od r. 1821 ve Šternberském paláci na Hradčanech, od r. 1847 v Nostickém paláci na Příkopech;

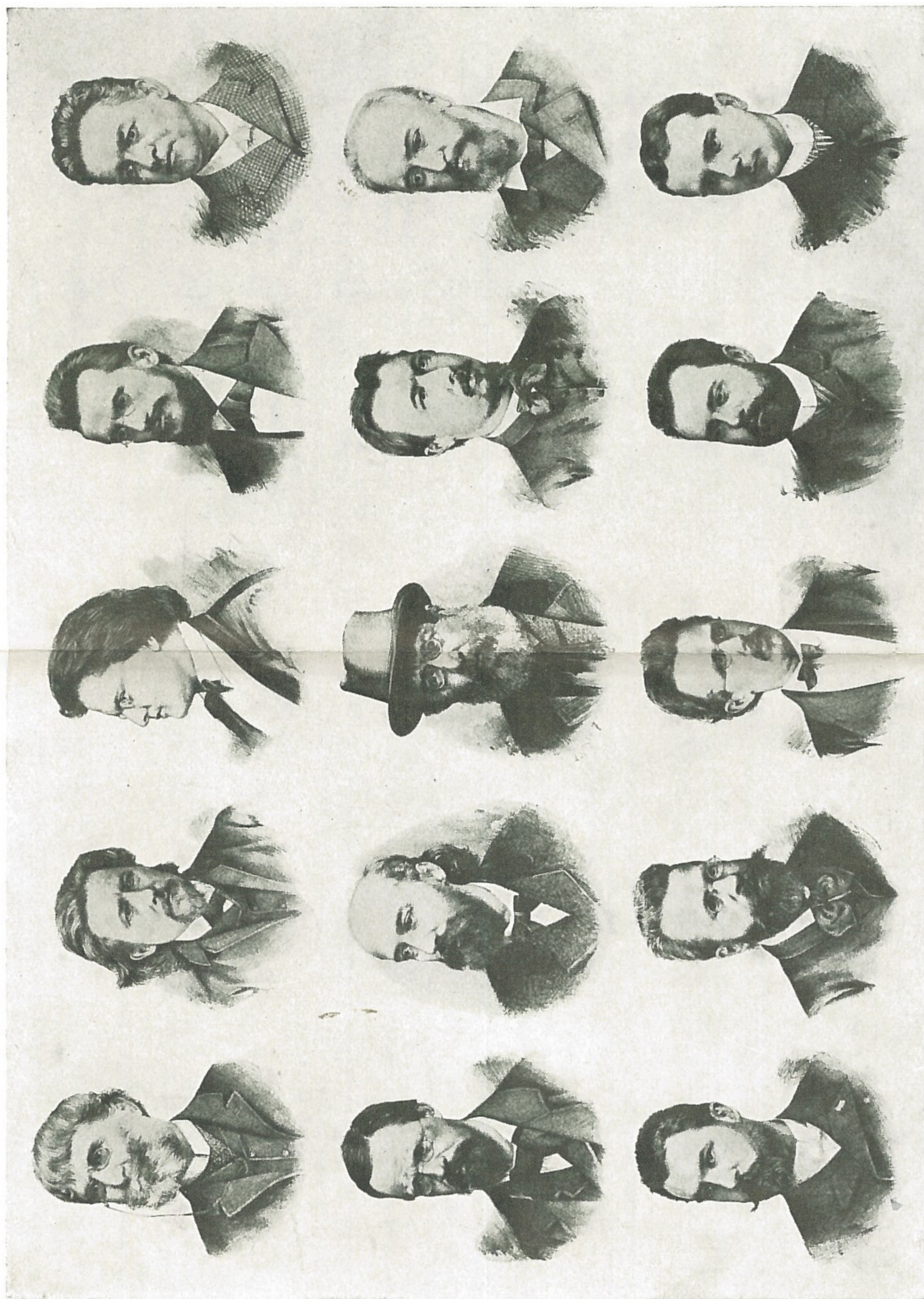
- 72: *Humboldtovy theorie* — vědecké theorie něm. přírodovědce Alexandra H. (1796—1859) v oboru botaniky, geografie, meteorologie a jiných věd;
- 73: *František Pravda* — viz vysv. ke str. 62;
- 74: *alumnát* — výchovný ústav pro kněze; *Hlas* — radikální politický list v l. 1862—1865, kdy splynul s Národními listy; v redakci, která sem společně přešla z konservativního Času, byl vedle radikálních demokratů (Vávry, Liblinského, Sladkovského) i Neruda; *Czarda tak náhle zemřel* — 6. listopadu 1885;
- 76: *Světozor přinesl ... životopis jeho* — 28. srpna 1885, roč. XIX, str. 590;
- 79: *Žáček* — viz vysv. ke str. 28; *Stöger* — Johann August S. (1791 až 1861), pražský operní zpěvák, od r. 1834 ředitel Stavovského divadla;
- 80: *do vnuceného mu boje* — r. 1885 obsadil kníže Alexander Východní Rumelii, která byla podle berlínské smlouvy z r. 1878 autonomní provincií; srbský král Milan, využívaje odporu, který vyvolal Alexandrův čin u velmocí, zvláště u carského Ruska, vpadl do Bulharska, byl však ve čtrnáctidenní válce v listopadu 1885 poražen a Bulharsko podrželo po dohodě s Tureckem správu Východní Rumelie;
- 81: *v ... Dodatku Jungmannově* — Dodatky a doplňky k Jungmannově Historii literatury české od I. J. Hanuše (viz str. 304) vyšly ve dvou svazcích r. 1869 a 1871;
- 86: *spolek Merkur* — český spolek obchodnický v Praze, zal. 1862; *pověstný Woltmann* — Alfred W. (1841—1880), něm. historik umění, přednášel v l. 1874—1878 na universitě a na akademii výtvarných umění v Praze, kde vzbudil bouřlivý odpor českých posluchačů výklady o německém původu všeho českého umění; v čele českých posluchačů stáli mladý Aleš a Chittussi, kteří kvůli tomu z akademie odešli;
- 87: *Brožík* — Václav B. (1851—1901), malíř české historie, žil od druhé pol. sedmdesátých let střídavě v Praze a ve Francii; viz *Podobizny* I, 87 a II, 52; *Hynais* — Vojtěch H. (1854 až 1925), malíř, člen výtvarné generace Národního divadla, tvůrce jeho hlavní opony, žil od r. 1878 střídavě ve Francii a v Praze, viz *Podobizny* I, 375;
- 88: *Glinka* — Michail Ivanovič G. (1804—1857), skladatel, zakladatel nové ruské hudby; *sedláci oberammergauští* — v Oberammergau v Bavorsku (v údolí řeky Ammer) pořádají sedláci každoročně pašijové hry v původní středověké formě a sami v nich účinkují;
- 89: *aby cizinu přiváděl ...* — citát z feuilletonu Josefa Holečka v Národních listech 7. ledna 1886 po večeru na počest ruského

- souboru v Měšťanské besedě, kde tento výrok pronesla žena Slavjanského Olga;
- 90: *Ústřední matice školská* — spolek pro zakládání a udržování českých škol v pohraničí a čelící poněmčovacím snahám německého Schulvereinu (zal. r. 1880); *Budeč* — nejprve tak nazýván Amerlingův výchovný ústav učitelský a průmyslový v Žitné ulici (1839—1842), později učitelský ústav, původně první vzorná škola Amerlingova v Panské ul. (1848—1868);
- 91: *basis* — lat. základ, základna; *Paleček* — Josef P. (1842 až 1913), v šedesátých letech první basista Prozatímního divadla, od r. 1874 působil v Petrohradu; viz *Podobizny II*, 221; *Čech* — Karel Č. (1844—1913), od r. 1868 člen Prozatímního, pak Národního divadla, od r. 1870 první basista; viz *Podobizny I*, 147; *Čaboun* — Vojtěch Č. (1797—1868), založil pěvecký ústav v Praze r. 1851; *Píšek* — Jan P. (n. Pišek, 1814—1873), český barytonista, který působil v cizině; byl jmenován doživotním členem stuttgartské opery, kde zpíval do r. 1863; *úlohy ... buffové* — komické (z ital. buffa — fraška, žert); *Lohengrin* — opera Richarda Wagnera; *Don Juan* — opera Wolfganga Amadea Mozarta; *Carmen* — opera Georges Bizeta;
- 92: *události váhy světové* — na Balkáně, viz vysv. ke str. 80; *bojoval proti Maďarům* — nacionalistická politika maďarské buržoasie způsobila, že se národní hnutí nemaďarských národů v Uhrách (Slováků, Srbů, Charvátů) postavilo proti maďarské revoluci r. 1848 a pomáhalo ji po boku císařského vojska potlačit;
- 93: *slavnost základů Národního divadla* — kladení základního kamene 16. května 1868;
- 94: *delegace rakouská* — spolu s delegací uherskou nejvyšší zákonodárný sbor Rakouska-Uherska; rozhodovaly společně o celoříšských záležitostech; *ve všech větách jen jazykem českým* — na právnické fakultě musel kandidát při promoci veřejně obhájit svou disertaci a 3 these (věty), které si vybral; disputace se konala německy (do r. 1882 byla vyučovacím jazykem němčina);
- 95: *novela* — doplnění nebo pozměnění dosud platného zákona; *spojení Východní Rumelie s Bulharskem* — viz vysv. ke str. 80;
- 96: *začala pruská vláda vypovídati nyní Poláky* — okupované kraje záp. Polska (Poznaňska) osidlovala od r. 1886 pruská vláda násilně Němci a vypovídala odtud Poláky bez pruské příslušnosti;
- 97: *polští bojovníci ... r. 1830* — účastníci povstání proti ruskému samoděržaví ve vých. Polsku (t. zv. kongresovém království Polském); *Slovník naučný* — Riegrův;

- 98: *Amerling* — Karel Slavomil A. (1807—1884), český pedagog a spisovatel; zakládal české školy, psal učebnice a vydával první české učební pomůcky; viz *Podobizny* II, 250 a zde pozn. ke str. 90; *Komenského životopis* — Život J. A. Komenského (1871); *profesor Zap* — Karel František Z. (1812 až 1871), středoškolský učitel, autor populárních prací a učebnic z české historie, zeměpisu a archeologie; v l. 1854—1868 redigoval *Památky archeologické a místopisné*; *Dastich* — Josef D. (1835—1870), profesor filosofie na pražské universitě; *Novotný* — viz str. 208; *Krok* — časopis z l. 1864—1866; *Šimáček* — viz str. 35; *Kronika račická* — satira na maloměstskou zaostalost, vycházela od r. 1857 anonymně v *Poslu* z Prahy s titulem *Příspěvky k pravdivé kronice slavného města Račic*; *byly založeny Národní listy* — 1. ledna 1861;
- 99: *Tartuffe* — komedie Molièrova; *Sudí zalamejský* — drama Calderonovo; *Uriel Acosta* — tragedie Karla Gutzkova; *V dobách pokušení* — komedie Octava Feuilleta;
- 100: *Schmerling* — viz vysv. ke str. 37; *osm měsíců v těžkém žaláři* — v l. 1864—1865; *osm neb tak několik let* — Neruda byl ve Vídni jako dopisovatel *Národních listů* z říšské rady v říjnu r. 1879; *Margarethen* — vídeňská čtvrť;
- 102: *Jaroslav Pospíšil* (1812—1889), pražský nakladatel a knihkupec, vydavatel *Tylových Květů* a *Pražského posla*, *Erbena*, *Němcové* atd.; viz *Podobizny* I, 104; *v domě musejním* — v bývalém paláci *Nostickém* na *Příkopech*; srv. vysv. ke str. 71;
- 103: *Goethovo slovo k lékařům* — v *Mefistově* rozmluvě se *žákem* v I. dílu *Fausta*;
- 104: *gynaikologie* — lékařství chorob ženských (dnes obyč. gynecologie); *akušér* — (z franc. *accoucheur*) porodník;
- 105: *tribun pražské kohorty právnické* — akademická legie, která se účastnila červnového povstání r. 1848, byla podle starořímského způsobu rozdělena na kohorty, jimž veleli tribunové; *strana autonomistická* — skládala se především ze slovanských zástupců, kteří při vypracovávání ústavy (1848 až 1849) hájili autonomii rakouských zemí proti německým centralistům;
- 106: *Jirsík* — Jan Valerián J. (1798—1883), vlastenecký kněz, od r. 1851 biskup v *Budějovicích*, poslanec zemského sněmu i říšské rady; viz *Podobizny* II, 148; *úřad kamerální* — finanční, určený hlavně pro správu nepřímých daní (později t. zv. okresní finanční ředitelství);
- 107: *Malczewski* — Antoni M. (1793—1826), předčasně zemřelý polský romantický básník; u nás známa hlavně jeho básnická povídka *Marie* (1825), přeložená r. 1852 F. *Vlasákem*,

- později J. Nečasem; *Odyniec* — Edward Antoni O. (1804 až 1885), polský romantický básník a překladatel, přítel Mickiewiczův; *Syrokomla* — Władysław S. (vlast. jm. Ludwik Kondratowicz, 1823—1862), litevský demokratický básník, píšící polsky; ve svém díle vylíčil život utiskovaného litevského lidu; *Zaleski* — viz str. 109;
- 108: *Fredro* — Alexander F. (1793—1876), polský dramatik, tvůrce polské národní veselohry; *události roku 1863* — tehdy vypuklo v Polsku povstání proti carské vládě za úplnou nezávislost Polska, bylo však krutě potlačeno;
- 109: *Aksakov* — Ivan Sergejevič A. (1823—1886), ruský básník, publicista a veřejný pracovník slavjanofilského směru; viz *Podobizny I*, 89;
- 110: *Rudolf Pokorný* — viz str. 237;
- 111: *Večer u Sadové r. 1866* — obraz bojiště po porážce rakouského vojska armádou pruskou (Sadová — obec u Hradce Kr.); *Kober* — Ignác Leopold K. (1825—1866), pražský nakladatel a knihkupec; knižnici *Album* vydával v Táboře od r. 1846 (r. 1861 přenesena do Vídně); viz *Podobizny II*, 244;
- 113: *útok ... na ... rukopisy Královédvorský a Zelenohorský* — Masarykův a Gebauerův v *Athenaeu*; Nerudův odsudek byl zaostřen zejména proti Masarykovi, který mu byl představitelem národně málo uvědomělé inteligence, orientované na Vídeň (srv. Nerudův dopis Grégrovi z 23. 3. 1886 — Albert Pražák, *Neruda v dopisech*, II. vyd., str. 554 — a dále feuilletony v *Národních listech* 28. 3., 15. 4. a 19. 9. 1886); v kritice padělků, jež považoval za pravé (viz též podobiznu Hankovu v *Podobiznách I*, 32), viděl Neruda v těžké politické situaci osmdesátých let ohrožení národních požadavků, opřených o slavnou českou minulost;
- 115: *Senovážné náměstí* — dnes nám. Maxima Gorkého; *justiční palác* — Baum vypracoval dva návrhy stavby, projektované na místě zrušené trestnice svatováclavské (na Novém Městě, v prostoru Václavské ulice); stavba však nebyla provedena; *kostel na Kr. Vinohradech* — kostel sv. Ludmily, nebyl postaven podle návrhů Baumových, nýbrž Mockrových (r. 1888); *český slovník umělcův* — nevyšel; Baumova materiálu užil Prokop Toman při vypracování svého *Slovníku československých výtvarných umělců* (viz předmluvu k 1. vyd. 1927);
- 116: *nynější ministr kultu* — byl jím v l. 1885—1893 Pavel Gautsch; zrušil některá gymnasia a místo nich byly postupně zřizovány školy reálné, průmyslové a odborné; *třetí ... co do posloupnosti* — třetí byla však r. 1860 založena v Nymburce;

HLAVNÍ SPOLUPRACOVNÍCI HUMORISTICKÝCH LISTŮ

EMANUEL Z FRIEDBERGU MIROHORSKÝ — JOSEF RAIMUND NOVOTNÝ — EMANUEL ZÜNGEL — GUSTAV BAMBAS —
FRANTIŠEK KOLÁR — JOSEF LEOPOLD ZVONÁŘ — KAREL TŮMA — JAN NERUDA — FRANTIŠEK TŮMA — KAREL
BENDL — KAREL KREJČÍK — JUDr. FRANTIŠEK BRZOBHATÝ — EDUARD JUST — ANTONÍN I. BLAŽEK — JAN VILÍMEK

- 117: »*Tu rána na ránu ...*« — verš z Kovářské, složené Procházkou na slova F. L. Riegra;
- 120: *Jahn* — Jiljí Vratislav J. (1838—1902), český básník a pedagog, profesor chemie a ředitel pardubické reálky (viz *Podobizny I*, 108); ze své *Kroniky práce* vydal jen díl I a IV, Pokorný napsal oba zbývající; *Deryngova* — Marja D., herečka Lvovského a varšavského divadla, vystupovala v Praze v letech 1879 a 1882; viz *Podobizny I*, 198;
- 121: *Selika v Afričance* — titulní úloha v opeře Giacoma Meyerbeera; *Lejla* — opera Karla Bendla;
- 122: *Żeleński* — Władysław Ž. (1837—1921), polský skladatel; *Jarecki* — Henryk J. (1846—1918), polský skladatel;
- 124: *Václav Levý* (1820—1870), český sochař; vytvářel hlavně chrámové plastiky; viz *Podobizny I*, 312;
- 125: *Brandejs* — Alexander B., nájemce statku v Suchdole u Prahy, příznivec mladých českých výtvarníků; Aleš dlel u něho častěji v l. 1876—1879; *cyklus Slavia* — ze zamýšleného cyklu Alšova se zachovalo jen několik náčrtů, které Aleš provedl později v l. 1885—1907; *Keszthely* — lázeňské místo při Blatenském jezeře; *Jansa* — Leopold J. (1795—1875), český houslista, od r. 1834 učitel houslí ve Vídni;
- 126: *Turolla* — Emma T. (*1859), zpěvačka milánské opery della Scala, vystupovala v l. 1883—1886 v 6 cyklech v Praze s velkým úspěchem; viz *Podobizny II*, 174;
- 127: *Ottovy Čechy* — čtrnáctisvazkové ilustrované dílo o jednotlivých krajích Čech, vycházelo od let osmdesátých do r. 1908; Mokrý je autorem 1. části II. dílu (Vltava); *František Chládek* (1829—1861), první český dělnický básník, předchůdce proletářské literatury; jeho verše vyšly jednak časopisecky, jednak kolovaly v opisech; Mokrý, který je knižně vydal r. 1884, snažil se svými úpravami oslabit jejich sociální účinnost; *Poesie světová* — knižnice básnických překladů, vycházela v redakci Jana Nerudy a Ferd. Schulze v l. 1871—1885;
- 128: *Jáchym Barrande* (1799—1883), francouzský geolog a paleontolog, žijící od r. 1831 v Praze; autor rozsáhlého díla *Système Silurien du Centre de la Bohême* (I. díl r. 1852), v němž uveřejnil výsledky dlouholetého paleontologického výzkumu středočeského silurského útvaru; viz *Podobizny II*, 206; *Šáry* — Jan Michal Š. (n. Schary, 1825—1881), majitel pivovaru na Karlově náměstí v Praze, shromáždil sbírku zkamenělin ze silurského útvaru, po Barrandově sbírce největší v Evropě (po jeho smrti byla prodána do Anglie); *Zeidler* — Hieronymus Josef Z. (1790—1870), opat premonstrátského kláštera v Praze na Strahově;

- 129: *Štúr* — Dionys Š. (1827—1893), slovenský geolog a paleontolog, od r. 1885 ředitel geologického ústavu ve Vídni; *Novák* — Otomar N. (1851—1892), profesor geologie a paleontologie na české universitě, spolu s prof. Waagenem určen Barrandovou závětí za kustoda jeho sbírek v Museu a za pokračovatele jeho díla *Système silurien*; *Waagen* — Wilhelm W. (1841—1900), profesor geologie a paleontologie na vídeňské universitě;
- 130: *zaplakali nad hrobem* — Kouble zemřel 7. července 1886; *Drahoňovský* — František K. D. (1812—1881), básník a humorista; almanach Krakonoš vydal r. 1859; viz *Podobizny I*, 306;
- 134: *nájezd na rukopis Kralodvorský* — viz vysv. ke str. 113;
- 135: *Macháček* — Šimon Karel M. (1799—1846), obrozenský dramatik, básník a překladatel; od r. 1828 působil jako učitel na jičínském gymnasiu; *Šír* — František Š. (1796—1867), básník a překladatel (zejména z latiny a z řečtiny), od r. 1820 profesor, později ředitel jičínského gymnasia, přítel Macháčkův; *Píček* — Václav Jaromír P. (1812—1869), obrozenský básník, politicky konservativní, autor sentimentálně vlasteneckých písní (některé byly velmi oblíbeny, na př. *Písně, dcery ducha mého*); *Kramerijsovo Večerní vyražení* — vydával je v l. 1830—1834 Václav Rodomil Kramerius, syn prvního českého novináře a dědic jeho České expedice; *krajina jesenská* — okolí obce Jesenný v okrese semilském v Podkrkonoší;
- 136: *Franta šumavský zemřel* — 22. prosince 1857;
- 137: *opatrovna na Hrádku* — první pražská mateřská školka pro děti od tří do šesti let, zal. 1832 učitelem Janem Svobodou v místech dnešní ulice Na Hrádku v Praze II; *Bohuslava Rajská* (vlast. jm. Antonie Reissová, 1817—1852), pracovnice ženského hnutí, ředitelka dívčího vzdělávacího ústavu při Amerlingově Budči (viz vysv. ke str. 90), druhá žena F. L. Čelakovského; *boj pro nový český pravopis* — šlo o návrhy Šafaříkův (místo g — j, místo j — í) a Hankův (místo au — ou, místo w — v), které chtěly pravopis přiblížit živé výslovnosti, byly však přijaty teprve po dlouhých bojích (Šafaříkův r. 1842, Hankův r. 1849);
- 138: *»první český ples« v Praze* — konal se v r. 1840, hlavním organisátorem byl Tyl; *emanace* — výtvor;
- 139: *Radecký* — Jan Josef Václav R. z Radče (1766—1858), rakouský polní maršálek; v třicátých a čtyřicátých letech velel rakouské armádě v Itálii, potlačil italské povstání v l. 1848—1849 (bitva u Custozzy, Mortary a Novary); *Maria-brunn* — místo západně od Vídně ve Vídeňském lese, kde

- byla v býv. klášteře od r. 1813 umístěna lesnická akademie;
- 141: *Josepho Ressel*... — Josefu Resselovi, vlastí Rakušanu, národností Čechu, jenž první použil šroubu k pohánění parníků roku 1827. — Pomník postaven r. 1861. Ulil Fernkorn ve Vídni;
- 142: *Deryngova* — viz vysv. ke str. 120;
- 144: *František Dvorský* (1839—1907), český historik, ředitel Zemského archivu, vydavatel památek staré literatury české; psal též historické povídky a spolu s E. Krásnohorskou drama *Harantova žena* (1881); *Meissner* — Alfred M. (1822 až 1885), německý básník z Čech, ve čtyřicátých letech patřil k demokratickému literárnímu kruhu pražskému, v zakázané básni *Žižka* (1846) se hlásil hrdě k revoluční minulosti své české vlasti, v r. 1848 se však stal německým nacionalistou;
- 145: *van der Nüll* — Eduard van der N. (1812—1868), rakouský architekt, profesor architektury a ornamentiky na vídeňské akademii; stavěl v renesančním a rokokovém slohu;
- 146: *Václav Levý* — viz vysv. ke str. 124; *Ulmann* — viz str. 191; *rodina Lannova a Šebkova* — Vojtěch Lanna (1805—1866), jeden z největších českých kapitalistů, majitel dolů a hutí na Kladně, Buštěhradské dráhy atd.; Jan Šebek, bohatý podnikatel železničních staveb; *nádraží Františka Josefa* — dnešní Hlavní nádraží; *Šimek* — Ludvík Š. (1837—1866), český sochař; viz *Podobizny I*, 262; *Svatobor* — podpůrný spolek spisovatelů, zal. 1862;
- 147: *meiningenská kapela* — orchestr dvorního divadla v Meiningen (Sasko), proslaveného svými zájezdy po Německu i po cizině v letech sedmdesátých až devadesátých;
- 148: *Tři Čechové* — sociální román, útočný v námětu i v odhalování pravé podoby požitkářské buržoasie, ale velmi nedokonalý po stránce umělecké, a proto byl ostře odmítnut v *Obzoru* 1855 literárními konservativci;
- 149: *v Nostické jízdárně* — v Nosticově ul.; *u Šálků* — dům na rohu Karlova nám. a Resselovy ulice, kde bývala známá zájezdní hospoda; *české hry na Ovocném trhu* — v německém Stavovském divadle; byly pořádány jen v určité dny v týdnu (až do vybudování Prozatímního divadla r. 1862); *Prokopova první česká společnost* — Josef Alois P. (1807—1862), divadelní ředitel, přítel Tylův, viz *Podobizny II*, 225; r. 1852 hrála jeho společnost ve Vídni; *česká veřejná představení na divadle v Josefově* — konala se v l. 1850—1852 z podnětu českého ředitele Josefovského divadla Pokorného; hlavním organizátorem byl herec vídeňského Dvorního divadla K. Svoboda (viz *Podobizny II*, 216), vedle něho tu kromě

ochotníků (*Pivoda, Řeřicha*) účinkoval také František Sák, později člen Stavovského divadla, odkud r. 1862 přešel jako basista a režisér do Prozatímního div.; *Mikulášské divadlo v Praze* — též Švestkovo, soukromá ochotnická scéna v zrušeném klášteře u Sv. Mikuláše na Starém Městě; byla zřízena r. 1816 a trvala přes 60 let; odtud vyšli přední čeští herci a zpěváci; *Pešková* — Eliška P. (1833—1895), veseloherní herečka, žena divadelníka Pavla Švandy ze Semčic; viz *Podobizny* II, 214; *Strakatý* — Karel S. (1804—1868), basista opery Stavovského divadla v l. 1827—1858 a koncertní zpěvák; viz *Podobizny* I, 237 a II, 221; *Grund* — Arnošt G. (1844—1918), tenorista, od r. 1865 člen Prozatímního divadla, později působil v Německu; viz *Podobizny* I, 295 a II, 221; *Břetislav* — Bratislava; *u Sv. Jiří* — ve vězení zřízeném r. 1848 v bývalém klášteře při kostele sv. Jiří na Hradčanech;

150: *Švanda* — Pavel Š. ze Semčic (1825—1891), v té době (od r. 1881) ředitel smíchovského divadla U Libuše; předtím byl režisérem Mikulášského divadla, ředitelem vlastní společnosti, plzeňského divadla a smíchovské arény; viz *Podobizny* I, 96 a II, 225;

153: *Uman* — František U. (1829—1864), český novinář a spisovatel; byl prvním redaktorem deníku *Moravská orlice* (zal. 1863, orientovaného mladočesky); *Klíč* — Karel K. (1841 až 1926), český malíř, karikaturista a ilustrátor; první ročník protiklerikálních *Veselých listů* vydal v Brně r. 1866, vydávání II. ročníku postoupil Skrejšovskému do Prahy, kde *Veselé listy* zanikly; *Sokol* — Antonín H. S. (1847—1889), český novinář a spisovatel; redigoval *Pokrok*, *Humoristické listy* a jiné časopisy, od r. 1883 byl šéfredaktorem *Moravské orlice*; *Beseda* — brněnský beletristický časopis, vydávaný Josefem Svatoplukem Wurmlem od r. 1874 (srv. str. 227); *Jan Soukop* (1826—1885), moravský kněz, básník a spisovatel, překládal zejm. z polštiny; viz *Podobizny* II, 79; *Jan Nečas* (1849—1919), moravský spisovatel, právník, překládal z polštiny a z němčiny; *Malczewského Marie* — viz vysv. ke str. 107; *výbor z pohádek Afanasjeva* — Alexandra Nikolajeviče A. (1826—1871), ruského kritika a sběratele pohádek, vyšel v Brně 1883 s názvem *Ruské národní pohádky*;

154: *Jagić* — Vatroslav J. (1838—1923), významný chorvátský vědec, přední slovanský filolog, universitní profesor v Oděse, v Berlíně a ve Vídni; *Žerotín* — Karel st. ze Žerotína (1564 až 1636), přední moravský šlechtic a politik předběllohorský, Český bratr, humanistický spisovatel; *za smutných časů ... po pádu Hohenwartově* — ministerský předseda Karel Ho-

- henwart podal r. 1871 v dohodě se zástupci českého národa návrh na české vyrovnání, t. j. na úpravu státoprávního postavení království Českého v rámci Rakouska (t. zv. »fundamentální články«), návrh však nebyl vládou a císařem přijat a s Hohenwartovou demisí ztroskotaly federalistické naděje Čechů; viz *Podobizny II*, 40;
- 157: *Mierzwiński* — Władysław M. (1850—1909), polský tenorista, vystupoval v květnu 1886 s velkým úspěchem na pražském Národním divadle; *Adelina Patti* (1843—1919), italská zpěvačka, která v letech šedesátých až devadesátých podnikala turné po celé Evropě; *Kristina Nilssonova* (1843—1921), švédská sopranistka, v šedesátých letech členka Velké opery v Paříži; *Lucia* — viz vysv. ke str. 31; *Lamperti* — Francesco L. (1813—1892), italský učitel zpěvu, v l. 1850—1875 profesor milánské konservatoře;
- 158: *zboží norimberské* — hračky a drobné zboží, vyráběné v Norimberku hlavně na vývoz; *Pštrosův dům* — nazýval se kdysi U pštrosů (v 15. stol.);
- 159: *Skřivan* — Antonín S. (1818—1887), majitel soukromé obchodní školy v Praze a odborný spisovatel; viz *Podobizny II*, 142;
- 160: *Fišpanka* — lidový název někdejšího městského vězení pod Slovany; v budově věznice byla dříve továrna na zpracování rybích kostic (fišpan, z něm. Fischbein); srv. *Studie, krátké a kratší I*; *Václav Frost* (1814—1865), katecheta a ředitel pražského ústavu pro hluchoněmé; *Kofátko* — Václav K. (1810—1876), učitel, od r. 1865 ředitel Ústavu pro hluchoněmé, vydal pro ně slabikář a čítanku;
- 161: *Vavák* — František V. (1741—1816), lidový písmák, sběratel a básník, rolník a rychtář v Milčicích na Poděbradsku; *Robert Burns* (1759—1796), národní skotský básník, původem rolník; *pro nejnovější svazek Poetických besed* — Leger vydal v této Nerudově edici básně *Všední život* (1883), *Přeludy* (1884), *Poslední Rusalka* (1886) a *V zátiší* (1890);
- 162: *Krolmus* — Václav K. (1787—1861), vlastenecký kněz, archeolog a národopisec; viz *Literatura I*; *Pixis* — Friedrich Wilhelm P. (1786—1842), německý houslista a dirigent, od r. 1841 ředitel pražské konservatoře;
- 163: *Zvonař* — Josef Leopold Z. (1824—1865), český skladatel a hudební theoretik; uvedený citát je ze Zvonařovy charakteristiky Martinovského v Riegrově *Slovníku naučném* (pod zn. Zř); viz *Podobizny II*, 114; *pianní průvod k Erbenově sbírce českých národních písní* — harmonisace Erbenových písní, vyšla po prvé v 5 svazcích s názvem *Nápěvy písní národních v Čechách* (v l. 1842—1870); *Havelka* — Matěj H. (1808—1892), právník a publicista, psal beletristické příspěv-

- ky do různých časopisů, r. 1873 vydal knižně soubor svých básní;
- 164: *Lyrische Gedichte...* — Lyrické básně a překlady podle české poesie umělé a lidové;
- 165: *Pivoda* — František P. (1824—1898), hudební pedagog, zakladatel pražské operní školy, skladatel písní; viz *Podobizny II*, 269; *Procházka* — Jan Ludevít P., viz str. 117; *Welz* — Eduard von W., německý skladatel; *Aus Böhmens Gauen* — Z českých krajů; *Slavische Volksweisen* — Slovanské národní písně; *Völkerstimmen* — Hlasy národů; *Ida z Düringsfeldů* (1815—1876), německá spisovatelka; vydala dva svazky překladů českých písní a pověstí; *Josef Wenzig* — viz vysv. ke str. 64; *Alfred Waldau* (1837—1882), německý básník z Čech; překládal české básně do němčiny a napsal několik studií o českém folkloru a literatuře; viz *Podobizny II*, 25;
- 171: *Alois Oliva* — viz str. 85;
- 172: *Beseda* — oblíbený řadový salonní tanec, který z lidových písní a tanců sestavil r. 1862 z podnětu Nerudova Ferd. Heller spolu s tanečním mistrem Karlem Linkem; viz *Česká společnost I*, 163;
- 173: *kadrila* — čtverylka, francouzský řadový tanec; *preparanda* — viz vysv. ke str. 66; *Hellmesberger* — Josef H. (1828 až 1893), vídeňský houslista a dirigent, profesor a ředitel vídeňské konservatoře v l. 1851—1859, zakladatel a primarius známého kvarteta; *Heissler* — Karl H. (* 1823), vídeňský houslista, člen Hellmesbergerova kvarteta;
- 174: *Terebelský* — Jindřich T. (n. Terebelski, 1818—1863), český redaktor a publicista ve Vídni, autor učebnic češtiny a polštiny pro Němce; *baron Vay* — Mikuláš V., do roku 1861 uherský dvorský kancléř; *při příjezdu místodržitele Forgáče* — Antonín F. (n. Forgách, 1819—1885), místodržitel v Čechách v l. 1860—1861, přijel do Prahy 8. prosince 1860 a byl na nádraží bouřlivě uvítán českým obyvatelstvem, hl. studenty, neboť jeho jmenování bylo spojováno s novými politickými nadějemi po Bachově pádu; manifestace byla zároveň projevem odporu proti řádění německého policejního ředitele Päumanna; *Lukeš* — správně Lukes, Jan Ludvík (1824—1906), český zpěvák a spoluorganizátor českého společenského ruchu šedesátých let, první sbormistr Hlaholu (zal. 1860); viz *Podobizny II*, 76 a 221; *Procházka* — Jan Ludevít P., první jednatel Hlaholu, viz str. 117;
- 175: *Tomáš Procházka* (1803—1858), vlastenecký kněz; působil nejprve jako kaplan spolu s Fr. Sušilem v Olbramovicích, pak ve svém moravském rodišti Ivančicích; *Matouš Klácel* — František M. K. (1808—1882), vlastenecký kněz, filosof hege-

- lián, dospěl až k pantheismu a utopickému socialismu; v l. 1835—1844 byl profesorem filosofie na biskupském filosofickém ústavu v Brně, odvolán pro své smýšlení, od r. 1869 žil v Americe; viz *Podobizny* II, 9; *František Sušil* (1804 až 1868), moravský kněz buditel, sběratel lidových písní; působil nejprve jako kaplan v Olbramovicích (1827—1836), pak v Brně jako profesor bohosloveckého ústavu; viz *Podobizny* I, 393; *Frankobrod* — Frankfurt nad Mohanem, sídlo německého Bundu a v l. 1848—1849 všenněmeckého národního shromáždění, které připravovalo vytvoření jednotného německého spolkového státu; *Ohéřalův Týdeník* — první český časopis na Moravě, vyd. v l. 1848—1849 Janem Ohéřalem; *katolická Jednota* — zal. u nás nejprve v Brně 15. října 1848; byl to nábožensko-politický spolek konservativního charakteru; *Dědictví cyrilometodějské* — odbor katolické Jednoty pro vydávání knih »v duchu katolickém«, zal. r. 1850;
- 176: *primus inter pares* — první mezi rovnými; *Holub* — Emil H. (1847—1902), český cestovatel; viz *Podobizny* I, 184; *Čechy* — viz vysv. ke str. 127; *Laciná knihovna národní* — knižnice beletristických prací, vyd. v l. 1872—1928; *Doréova bible* — Písmo svaté s ilustracemi francouzského malíře Gustava Luise Chr. Paula Doréa, vyd. 1885; *Bibliotéka salonní* — vyd. v l. 1876—1912; vyšla v ní většina děl Jaroslava Vrchlického; *Zlatá Praha* — literárně zábavný ilustrovaný časopis v l. 1884—1930; *Matice lidu* — laciná populárně vzdělávací knižnice, zal. Eduardem Grégrem, vyd. v l. 1867—1912; *Merkur* — viz vysv. ke str. 86;
- 178: *Waldau* — Alfred W., viz vysv. ke str. 165; o českých národních tancích napsal dvě studie: *Böhmische Nationaltänze* (Praha 1859 a 1860) a *Geschichte des böhmischen Nationaltanzes* (1861); *Berger* — Augustin B. (1861—1945), český baletní mistr, v l. 1883—1900 choreograf a první tanečník Národního divadla, na němž působil až do r. 1930, manžel G. Paltrinieri;
- 179: *Štědrovečerní sen* — zkomponoval jej Berger k hudbě Morice Stan. Angra, českého skladatele a dirigenta;
- 180: *Kajetánská zahrada* — při klášteře a kostele kajetánském v Nerudově ulici na Malé Straně; *Petőfi* — Sándor P. (1823 až 1849), maďarský revoluční básník; zahynul v bojích r. 1849 na straně revolučního vojska Bemova, jeho tělo však nebylo nalezeno, a proto vznikla legenda, že byl zavlčen do sibiřských olověných dolů nebo že žije tajně dál v Uhrách;
- 181: *Šolcovy Chaloupky české* — báseň *Naše chaloupky* ze sbírky *Prvosenky*;
- 182: *Zvonař* — viz vysv. ke str. 163;

- 183: *sepsání historie stavu selského v Čechách* — nedošlo k němu, Kalousek vydal jen rozsáhlé pramenné práce, hlavně v Archivu českém;
- 184: *Národ* (1863—1866), po zastavení *Národní pokrok* — viz vysv. ke str. 24;
- 186: *spisovatel, v Písku působící* — Adolf Heyduk;
- 187: *tyto dny* — František Pštross zemřel 15. února, Josef Huleš 11. února 1887;
- 188: *nezapomenutelný starosta měst pražských* — František Václav Pštross (1823—1863); zavedl češtinu do městských škol a vedle němčiny do obecních úřadů; *deputace ... k císaři Ferdinandovi* — Svatováclavský výbor vyslal 19. března k císaři deputaci s peticí, obsahující požadavky základních demokratických svobod; srv. vysv. ke str. 50; *v Rakovicích, tehdejšího kraje Prácheňského* — později Píseckého; r. 1862 bylo krajské zřízení vůbec zrušeno;
- 189: *Měšťanská beseda* — kulturně vzdělávací spolek, zal. r. 1846 (srv. str. 11—12); její sídlo bylo nejprve ve Voršilské ul., později na Příkopech, koncem šedesátých let postaven vlastní dům ve Vladislavské ul. v Praze II, otevřen r. 1870; *Ondříček* — viz vysv. ke str. 21;
- 190: *Ole Bull* (1810—1880), norský houslista; v r. 1841 vystupoval s velikým úspěchem v Praze; *Mildner* — Moric M. (1812 až 1865), něm. houslista z Čech, od r. 1843 profesor houslí na pražské konservatoři; *Berlioz* — Hector B. (1803—1869), francouzský skladatel, představitel franc. hudebního romantismu a jeden ze zakladatelů moderní programní hudby; *Ernst* — Heinrich Wilhelm E. (1814—1865), vynikající rakouský houslista, původem z Brna;
- 191: *Zvonař* — viz vysv. ke str. 163; uvedený citát je ze Zvonařovy charakteristiky Lauba v Riegrově Slovníku naučném;
- 192: *Siccardsburg* — August S. (1813—1868), vídeňský architekt, spolupracovník van der Nullův, profesor vídeňské akademie; *van der Null* — viz vysv. ke str. 145; *Barvitijs* — viz str. 144; *Václ. Levý* — viz vysv. ke str. 124; *Josef Mánes* (1820—1871), viz Podobizny II, 251; v Mnichově studoval soukromě tři roky (1844—1846); *Bonaventura Genelli* (1800 až 1868), německý antikisující malíř; *česká spořitelna* — na Národní třídě v Praze I (dnes budova ČSAV); *palác Lažanského* — na rohu Národní třídy a Smetanova nábřeží; *hostinská budova na Letné* — v Letenských sadech; *Vyšší dívčí škola česká* — ve Vodičkově ul.; *bývalé české divadlo Prozatímné* — na místě dnešního Národního; *české polytechnikum* — na Karlově náměstí; *nádraží dráhy Františka Josefa, villa Lannova v Bubenči ... palác Šebkův* — viz vysv. ke

- str. 146; *úřadovna dráhy Buštěhradské* — v Bredovské ul. v Praze II;
- 193: *Šimek* — viz vysv. ke str. 146; *Myslбек* — Josef Václav M. (1848—1922), viz *Podobizny* II, 203; *Wagner* — Antonín Pavel W. (1834—1895), český sochař, člen výtvarné generace Národního divadla; vytvořil také sochařskou výzdobu Národního musea; viz *Podobizny* I, 314; *Mauder* — Josef M. (1854—1920), český sochař, profesor státní průmyslové školy v Praze; účastnil se rovněž sochařské výzdoby Národního musea a jiných veřejných budov; *Strachovský* — Josef S. (1850—1913), sochař a řezbář; vytvořil množství pomníků, zejména známý pomník K. Havlíčka Borovského v Kutné Hoře; *nadace Klarova* — zal. r. 1833 pedagogem a humanistou Aloisem Klarem a udržována jeho rodinou; udílána z ní dvouletá až tříletá stipendia českým výtvarníkům, určená především pro studium v Římě;
- 194: *sochy Braunovy v Kuksu* — Matyáš Braun, významný pražský sochař a řezbář (1684—1738), provedl rozsáhlé sochařské práce v polabské vesnici Kuksu pro hraběte Fr. Ant. Šporka, majitele tamního panství; *Cherubini* — Maria Luigi Ch. (1760—1842), italský skladatel, působící ve Francii; u nás byly velmi oblíbeny jeho chrámové skladby a opera *Vodař*; *Barvitijs* — viz str. 144; *Levý* — viz vysv. ke str. 124; *Ambros* — August Vilém A. (1816—1876), právník, historik hudby, zejména středověké, profesor dějin hudby na konservatoři a na universitě, milovník výtvarného umění;
- 195: *votivní kostel ve Vídni* — postaven na památku nezdařeného atentátu na císaře Františka Josefa r. 1853 (*votivní* — záslubný, děkovný, věnovaný nebo založený za splnění nějakého přání); *Natchez* — město ve státě Mississippi v USA;
- 197: *I. J. Hanuš* — viz str. 304; *Malypetr* — Jan M. (1815—1899), učitel tělocviku, od r. 1853 ředitel tělovýchovného ústavu v Praze; *všesokolský sjezd* — druhý slet byl připravován na r. 1887, byl však vládou zakázán; američtí Sokolové přesto přijeli do Čech a byly pro ně uspořádány závody v Českém Brodě;
- 198: *car je jeho »vychovanec«* — Alexander III. (vládl 1881 až 1894); *Giers* — Nikolaj Karlovič G. (1820—1895), ruský státník, od r. 1882 ministr zahraničí;
- 200: *politický časopis Pozor* — vycházel v l. 1861—1863;
- 201: *»Dušanovy, Lazarovy rozbořené říše«* — ve XIV. stol., zejména za vlády Štěpána Dušana (1331—1355), bylo Srbsko mocným, jednotným státem, ovládajícím téměř celý Balkán; po jeho smrti se rozdrobilo na menší státy, z nichž nejmocnější byla severosrbská říše Lazarova (1370—1389), jež byla

- porobena Turky po porážce na Kosově poli; *stavba Českého musea* — viz vysv. ke str. 71;
- 204: *vzat k učitelskému úřadu ve Vídni* — r. 1872 jmenován profesorem vídeňské akademie výtvarných umění, kde působil až do své smrti (1897); *Mocker* — Josef M. (1835—1899), vynikající český architekt; viz *Podobizny I*, 364; *obraz ... zakoupený od České umělecké jednoty* — Umělecká (jinak Krasoumná) jednota pro Čechy, zal. r. 1839 Společností vlasteneckých přátel umění, pořádala každoročně výstavy a kupovala výtvarná díla; *Tetzelovo kázání o odpustcích* — Johann T. (n. Tezel, 1465—1519), mnich, proslulý prodavač odpustků v Lipsku a inkvisitor, proti němuž ostře vystoupil Luther;
- 205: *Labler* — František X. Martin L. (1805—1851), český skladatel chrámové hudby a mužských sborů, sbormistr u Sv. Trojice v Podskalí, u Sv. Jana na Skalce a u Alžbětinek; *Pivoda* — viz vysv. ke str. 165; *Lev* — Josef L. (1832—1898), vynikající český barytonista, přední člen Prozatímního a Národního divadla, přítel Nerudův; viz *Podobizny I*, 62 a *Dopisy II*; *Frontini* — Paolo F. (1860), italský skladatel a ředitel hudebního ústavu v Catanii na Sicilii; *Auber* — Daniel François Esprit A. (1782—1871), franc. skladatel (nejznámější opery *Němá z Portici* a *Fra Diavolo*); viz *Podobizny II*, 138;
- 206: *Dervies* — Pavel Grigorjevič D. (n. Děrviz, 1826—1881), bohatý ruský podnikatel, žil od r. 1868 v Itálii, založil a vydržoval v Nizze soukromý orchestr a operní soubor, kde působilo mnoho Čechů; *Ondříček* — viz vysv. ke str. 21; *Africkáňka* — viz vysv. ke str. 121; *Lohengrin* — viz vysv. ke str. 91; *Aida* — opera Giuseppe Verdiho; *Hugenoti* — opera Giacoma Meyerbeera; *Dimitrij* — opera Antonína Dvořáka; *Nevěsta messinská* — opera Zdeňka Fibicha; *Noc ve Florencii* — opera Ladislava Zavrtala, českého skladatele žijícího v Itálii, uvedená u nás r. 1880; viz *Podobizny I*, 251; *Preiss* — Eduard P. (1823—1883), uprchl jako účastník maďarského povstání r. 1848 do Turecka; na konci života přispíval do českoamerických časopisů, zemřel v Mexiku; *Ambrosiánská knihovna* — proslulá milánská knihovna s mnoha vzácnými rukopisy, založená na rozhraní 16. a 17. stol. a pojmenovaná ke cti milánského patrona sv. Ambrože;
- 207: *kanovník Stránský* — Antonín S. (1793—1858), rektor biskupského semináře v Hradci Králové; *Přítel mládeže* — nejstarší český pedagogický časopis (1823—1836, znovu 1838 až 1848), založený a do r. 1836 redigovaný českým buditelem Josefem Liboslavem Zieglerem; *Amerling* — viz vysv. ke str. 98; *škoda* — Jan Karel Š. (1810—1876), český kněz a

učitel, působil od r. 1837 v Praze; viz *Podobizny I*, 312; *na panství Chotkově* — viz vysv. ke str. 63; *pluk Reisingrův* — pojmenován po rakouském podmaršálku Maximilianu R. (1776—1848); *Rakušané Milán opustili* — v březnu 1848 obsadili italští povstalci Milán, vyhnali za podpory sardinských vojsk armádu Radeckého z celé Lombardie a vyhlásili její nezávislost; Radecký však po třech měsících dobyl Lombardii nazpět (bitva u Custozy); *»slovanská legie«* — byla vytvořena v Itálii polským básníkem Adamem Mickiewiczem a připojila se k milánským povstalcům; když Rakušané znovu dobyli Milána, odešel s ní Mensinger do Piemontu (který patřil ke království Sardinskému); byl proto vyhlášen rakouskou vládou za psance a do Milána se vrátil teprve r. 1866 po osvobození Itálie; *La Perseveranza* — Vytrvalost, liberální protihabsburský deník, bojující za úplné sjednocení a osvobození Itálie, vydávaný v Miláně od r. 1860 do r. 1922;

- 209: *do své smrti* — Eduard Novotný zemřel 4. ledna 1876; *Krok* — viz vysv. ke str. 98; *Naučný slovník* — Riegrův; *Osvěta* — viz vysv. ke str. 16; *Bibliotéka klasiků řeckých a římských* — zal. r. 1860 klasickým filologem Janem Kvíčalou hlavně pro školské potřeby; vedle Demosthenových řečí politických (1863) vydal tu Novotný jeho *Řeč o věnci* (1864); *škola Gabelsbergerova* — těsnopisná soustava, kterou vytvořil Franz G. (1789 až 1849); *na rozloučenou* — Josef Hamerník zemřel 22. května 1887; *decennium* — desítiletí;
- 210: *karamboláž* — srážka, karambol, konflikt; *škoda* — Josef Š. (1805—1881), známý interní lékař vídeňský, v l. 1847—1871 profesor kliniky; viz *Podobizny I*, 340; *Rokytanský* — Karel R. (psal se Rokitanski, 1804—1878), významný vídeňský lékař, profesor pathologické anatomie, spolu s prof. Škodou čelný představitel moderní lékařské školy vídeňské;
- 211: *bezohlednost bach-thunovské vlády* — Leopold Lev Thun, ministr vyučování v Bachově vládě, zbavil r. 1853 Hamerníka bez udání důvodů profesury na pražské klinice; *zákaz sokolské slavnosti* — druhého sletu; viz vysv. ke str. 197;
- 212: *Slavie* — viz vysv. ke str. 45;
- 215: *Fügner* Jindřich (1822—1865), *Tyrš* Miroslav (1832—1884), *Tomáš Černý* (1840—1909), zakladatelé Sokola; jejich podobizny jsou otištěny v *Podobiznách I* (společná, str. 134) a *II* (Černý, str. 89, Tyrš, str. 125);
- 216: *za Schmerlinga* — viz vysv. ke str. 37;
- 217: *Slavík* — viz str. 330; *Laub* — viz str. 189; *Ondříček* — viz vysv. ke str. 21; *Banát* — jižní část tehdejších Uher, ohrani-

- čená Dunajem na jihu, Tisou na západě a Maroší na severu, do r. 1867 značně samostatná, s mnohonárodním obyvatelstvem, jehož značnou část tvořili Srbové; *Förchtgott-Tovačovský* — Arnošt F. T. (1825—1874), skladatel písní a hudební pedagog, od r. 1851 působil ve Vídni, kde r. 1862 založil Slovanský zpěvácký spolek; viz *Podobizny* II, 280;
- 218: *Ozerki* — výletní místo severně od Leningradu; *Pavlovsk* — dnešní Sluck, město u Leningradu, tehdy jedno z letních sídel carské rodiny a petrohradských obyvatel; *tříaktová opera* — komická opera *Oblava* (Hon);
- 219: *Zerlinka* — dcera hostinského v Auberově opeře *Fra Diavolo* a vesnické děvče z Mozartova *Dona Juana*; *Benoiton* — *La famille Benoiton* (Spekulant a jeho rod), drama Victoriena Sardoua; *Paleček* — výpravná hra se zpěvy od Vanlooa, Letteriera a Mortiera; *Cagliostro* — opereta Johanna Straussa; *paní Sklenářová* — Otilie Sklenářová-Malá, viz vysv. ke str. 57; *paní Laubová* — Anna L., učitelka zpěvu, manželka českého houslisty Ferdinanda Lauba (viz str. 189); *Vilém Tell* — opera Gioacchina Rossiniho; *Hugenoti* — viz vysv. ke str. 206; *Faust* — opera Charles Gounoda; *Romeo* — *Romeo a Julie*, opera Charles Gounoda; *Zakletý princ* — opera Vojtěcha Hřímálého; *Car a tesař* — opera Alberta Lortzinga; *Čarostřelec* — opera Karl Maria Webera; *Poustevníkův zvonek* — opera Louis Maillarta; *Král a uhlíř* — opera Antonína Dvořáka; *Natalie Hartlova* — opera českého skladatele a kapelníka Jindřicha H. (1856—1900), kterou uvedlo Národní divadlo r. 1887;
- 220: *brava* — (ital.) zdatná, zmužilá; zde pochvalné zvolání, asi jako »dobře si vedeš!«; *podobizna Boženy Němcové* — viz *Podobizny* I, 312;
- 222: *sjezd ... Slovanských lip* — konal se 28. prosince 1848; viz vysv. ke str. 51; *samostatně vydané spisy* — hlavně učebnice (mluvnice, čítanky a pod.);
- 223: *byl ... politicky činným ... v Záhřebě a na Slovensku* — v červnu r. 1848 uprchl Frič do Záhřebu, kde chtěl pokračovat v revoluční činnosti, na Štúrovu výzvu pak odjel na Slovensko, kde s ním organisoval slovenské legie proti maďarské revoluci (srv. vysv. ke str. 92); *byli odsuzováni vojenskými soudy* — pro účast na »májovém spiknutí« proti rakouskému a německému absolutismu, které po porážce revoluce v r. 1849 organisoval Bakunin;
- 226: *Cogniet* — Léon C. (1794—1880), francouzský malíř, od padesátých let učitel malířství;
- 227: *Hvězda* — »List zábavný a poučný pro lid a mládež dospělejší«, vycházela v Olomouci v l. 1859—1864 za redakce

Václava Žirovnického a Michala Kříže; *Zora* — učitelský almanach; vyšel ve dvou ročnících (1860 a 1861) rovněž za redakce V. Žirovnického; *Občan* — založen r. 1870 Josefem Černochem v Prostějově (srv. str. 28), r. 1872 přenesen do Brna jako orgán moravských mladočechů; *Beseda* — srv. vysv. ke str. 153;

- 229: *byl synem znamenitého otce* — Jana Rittera z Rittersbergu (1780—1841), německého spisovatele z Čech, důstojníka rakouské armády a účastníka napoleonských válek, který r. 1825 vydal sbírku České národní písně; *Karel Zap* — viz vysv. ke str. 98; v l. 1836—1845 působil ve Lvově;
- 230: *sepisoval brožury* — r. 1848 vydal v Hradci Králové brožuru *Co jest konstituce*; *Kapesní slovníček novinářský a konversační* — vyšel jen I. díl po písmeno M (1850—1851 v Praze); další vydávání bylo policejně zakázáno, protože se formy slovníků používalo k šíření pokrokových myšlenek; *Agramer Zeitung* — Záhřebské noviny (Agram — něm. Záhřeb); *Pavel Kock* — Paul de Kock (1794—1871), populární francouzský romanopisec; *Ustrjalov* — Nikolaj Gerasimovič U. (1805—1870), ruský historik; jeho pětidílné *Dějiny ruské* vyšly v Rittersbergově překladu r. 1857; *Fingerhut* — otcí Vojty a Ferdinanda Náprstkových bylo ve vojenské službě zněmčeno jméno na Fingerhut; teprve synové si dali úředně obnovit staré rodinné jméno Náprstek (srv. *Podobizny* I, 13 a 49);
- 231: *divadlo Kajetánské* — ochotnická scéna ve zrušeném klášteře kajetánů v Nerudově ulici na Malé Straně v l. 1828—1837 (od r. 1835 řízena Tylem); *české hry na Ovocném trhu* — viz vysv. ke str. 149;
- 232: *Víra, naděje a láska* — hra franc. dramatika N. Rosiera z r. 1848, přeložená pod pseudonymem Tatranský; *Don César de Basano* — hra populárních franc. dramatiků Dumanoirea (vl. jm. Philippe François Pinel) a Adolpha d'Enneryho (též Dennery);
- 233: *Mikovec* — Ferdinand Břetislav M. (1826—1862), literární kritik, historik a dramatik, sběratel a vydavatel starožitností; viz *Podobizny* I, 396; *Posel z Prahy* — Neruda má na mysli Tylova Pražského posla, kterého vydával Jaroslav Pospíšil a Tyl redigoval v l. 1846—1848, pak znovu krátce r. 1849; *Posel z Prahy* byl list Šimáčkův, viz vysv. ke str. 24; *Rodinná kronika* — zábavný obrázkový týdeník z l. 1862 až 1865; Hof jej redigoval do r. 1863, po něm Neruda, který už dříve Hofovi horlivě přispíval; o jejich přátelství srv. *Dopisy* II; *úředník ... patrimoniální* — patrimoniálního soudu, jímž vrchnost až do zrušení poddanství r. 1848 vy-

- konávala soudní moc nad poddanými; *úřadník ... vyvazovací* — t. zv. vyvazovací komise, která uváděla v život císařské patenty z r. 1848 a 1849 o zrušení poddanství a vyvázání poddanské půdy (za výkup) z majetku vrchnosti;
- 234: *otivní* — viz vysv. ke str. 195; zde chrám sv. Víta, založený Janem Lucemburským a Karlem IV. v souvislosti s nastolením prvního českého arcibiskupa Arnošta z Pardubic; *Trenkwald* — viz str. 203; *náměstnictví* — místodržitelství; *chrám libeznický* — chrám sv. Martina v Líbeznicích u Prahy; *sv. Martin co biskup tourský* — sv. Martin (316—400), pův. římský voják, šířitel křesťanství ve Francii, byl od r. 371 biskupem města Toursu;
- 235: *Jan Swerts* (1820—1879), belgický malíř, od r. 1874 ředitel pražské akademie výtvarných umění; *Guffens* — Godfried G. (1823—1901), belgický malíř, přítel a dlouholetý spolupracovník Swertsův; pro oba je charakteristická monumentální dekorativní malba, hlavně chrámová; *Antorf* — starý německý název pro Antverpy; *Courtrai* — starobylé město v Záp. Flandrech při belgicko-francouzské hranici; *František Ženíšek* (1849—1916), člen výtvarné generace Národního divadla, rovněž žák Swertse, který ho poslal na studijní cestu do Belgie spolu s Roubalíkem; viz *Podobizny I*, 338; *bitva u Courtrai* — r. 1302, kdy Flandřané povstali proti krutovládě Francouzů, kteří r. 1300 Flandry násilně obsadili; v bitvě byla francouzská trestní výprava na hlavu poražena; *nezapomenutelný Pštross* — viz vysv. ke str. 188;
- 236: *Vališ zemřel náhle* — 19. září 1887;
- 237: *Rudolf Pokorný* — zemřel 19. září 1887; *Mrtvá země* — hlavní básnická sbírka Pokorného z r. 1885 ze slovenského života; *Opět z hor* — vyšla posmrtně r. 1887 s názvem *Opět na horách*; *Anthologie z ruské lyriky* — vyšel jen 1. sešit r. 1887; *Paleček* — humoristický týdeník z let 1872—1887, pak *Nový Paleček*; Pokorný jej redigoval v l. 1878—1887; *převod poesii Zaleského* — Básně Bohdana Zaleského vyšly v knižnici *Poesie světová* r. 1881;
- 238: *Potulky po Slovensku* — přesný název *Z potulek po Slovensku*, vyšly ve dvou dílech v l. 1883—1885; *U bílého lva* — ve Spálené ul. v Praze II, jinak také *U Ježíška*; *Mikovec* — viz vysv. ke str. 233; *učeník žlutolitecký* — v kovolitecké dílně (doslovně z něm. Gelbgiesserei — slévárna mosazi); *Summ* — Antonín S. (n. Sum, 1812—1856), pražský sochař; tvořil hl. hřbitovní plastiku;
- 239: *Krondel* — Josef Emanuel K. (1811—1856), pražský sochař; *Hergesel* — František H. (1823—1866), sochař a kameník; r. 1850 založil sochařskou dílnu v Praze; *Engerth* — Eduard

- E. (1818—1897), rakouský malíř, v l. 1854—1864 ředitel pražské akademie výtvarných umění; později působil ve Vídni; *nadace Klarova* — viz vysv. ke str. 193; *Palazzo Venezia* — sídlo rakouského velvyslance ve Vatikánu; *Thunův palác* — v Nerudově ulici, nyní budova italského vyslanectví; *palác Nosticův* — v Nosticově ul. na Malé Straně;
- 240: *fiskus* — obyčejně fiškus, medik konající pomocné práce na klinice; *Blažina* — Josef B. (1813—1885), profesor chirurgické kliniky; *Weiss* — Vilém W. (1835—1891), český chirurg, od r. 1881 nástupce Blažinův; viz *Podobizny I*, 151; *Weber* — Ferdinand W. (1819—1893), profesor porodnictví v Praze v l. 1870—1889; *prof. Maixner* — Emerich M. (1847—1920), přednosta pražské polikliniky, později profesor interní kliniky; *ordinarius* — zde vedoucí, ordinující lékař;
- 241: *Odborná pathologie a therapie* — viz vysv. ke str. 43;
- 242: *Polární píseň* — Polárna pieseň ze sbírky *Zpod jarma*, věnované autorem Janu Nerudovi; *vedle proslulé vzory ruské* — realističtí spisovatelé druhé poloviny 19. stol., zejména Turgeněv, který měl na Hurbana Vajanského největší vliv; Neruda tu užívá po předložce *vedle'* akusativu;
- 243: *vydavatelé jeho »básnických spisů« přiznávají...* — František Doucha a Jan Vlček v doslovu k posmrtnému vydání básní (1852, druhé vyd. 1874);
- 244: *tragické sbory Sofokleovy* — podstatnou složkou starořecké tragedie byl sborový zpěv, z něhož tragedie vznikla; tak je tomu také u klasika řecké tragedie Sofokla (496—406 před n. l.); *Vojtěch Sedláček* — viz str. 22;
- 245: *sacrosancta philologia* — posvátná filologie; *henotikon* — výklad o spojení, o jednotě (z řeč., náboženský termín); Kalina chtěl vytvořit soustavu obecného srovnávacího jazykozpytu, Pantheon čili Henotikon všech jazyků; *Linha* — viz str. 170;
- 246: *Horský* — František H. (1801—1877), hospodářský pracovník, byl ředitelem schwarzenberského panství v Libějicích u Prachatic; *volontér* — neplacený, dobrovolný pracovník, přijatý na praxi (z franc. volontaire — dobrovolník); *panství kvasické* — na Moravě v okrese kroměřížském; *deklaranti* — poslanci, kteří podali 22. srpna 1868 deklaraci, že se na znamení protestu proti dualismu a proti přehlížení českého státního práva vzdávají účasti na českém sněmu; tato pasivní oposice trvala až do r. 1878;
- 247: *Srbové uvolnili se od tureckého jha* — v šedesátých letech, kdy byly postupně odvolávány turecké posádky měst a pevností i turecké obyvatelstvo ze Srbského autonomního knížetství;

- 248: *Mejrima* — uvedena r. 1860 v Novoměstském divadle pod názvem *Mejrima aneb Bosňáci*; *Vaclík* — Jan V. (1830 až 1918), český politik a publicista; působil na Černé Hoře, pak v Rusku; *Kouble* — viz str. 129; *na ostrově Kalku* — v Chal-
kidě, hlavním městě řeckého ostrova Euboji, kde Ban vyučoval italskému jazyku a literatuře;
- 249: *Dvacet pět let samostatného českého divadla* — Prozatímní divadlo bylo otevřeno 18. listopadu 1862; viz Divadlo II, 8;
- 251: *divadelní společnost Prokopova* — viz vysv. ke str. 149; *Maribor* — Marburg, město ve Štyrsku na Drávě; *Thomé* — viz vysv. ke str. 31; *Chauer* — Josef Ch. (1805—1859), český herec a režisér českých představení ve Stavovském divadle; viz Podobizny II, 216; *za okupace pruské* — Praha byla obsazena 8. července 1866 po porážce Rakušanů u Hradce Králové; herci Prozatímního divadla, které bylo uzavřeno několik dní předtím, utvořili pomocný komitét a sehráli za pruské okupace v Novoměstském divadle úspěšně 18 představení her rakouskou censurou zakázaných (Tylova, Jana Husa a Kolárovy žižkovy smrti); srv. Divadlo III, 126 a další; *divadlo Mikulášské* — viz vysv. ke str. 149; *Novoměstské divadlo* — rozsáhlá dřevěná divadelní budova pro 3000 lidí na místě dnešního Smetanova divadla; *švanda* — viz vysv. ke str. 150; *Héroidův Souboj* — opera franc. skladatele Louis Joseph H. (1791—1833); *féerie* — (franc.) výpravná fantastická hra;
- 252: *Car a tesař* — viz vysv. ke str. 219; *sardamský* — Sardam (nyní Zaandam), holandské město poblíž Amsterdamu, dějiště Lortzingovy opery; *úlohy buffové* — viz vysv. ke str. 91; *Oul* — družstevní organizace, zal. r. 1868 Fr. L. Chleborádem; *Malá* — viz vysv. ke str. 57; *Liegert* — František L. (1803—1881), německý pražský obchodník, v l. 1864—1865, ač neodborník, ředitel Prozatímního divadla, jemuž měl pomoci z finanční tísně; za 16 měsíců se vzdal vedení, protože nesplnilo jeho podnikatelské naděje; srv. Divadlo III, 12 a 139; *fundus* — všechn movitý provozní majetek divadla; *získal ... oba Koláry* — Josefa Jiřího K. (1812—1896), dramatika, herce a režiséra, viz Podobizny I, 22, a Františka K. (1830—1895), herce, režiséra a malíře karikaturistu (ilustroval též *Humoristické listy*), viz Podobizny I, 19 a 383; *Bozděch* — Emanuel B. (1841—1889?), dramatický spisovatel, v l. 1864—1875 dramaturg Prozatímního divadla; *Adolf Čech* (1841—1903), dirigent, působil v l. 1866—1900 trvale v Prozatímním, pak v Národním divadle; viz Podobizny I, 147;
- 253: *intenebrace* — zatemnění, opak ilustrace, což pův. znamená osvětlení;

- 254: *náměstnictví* — místodržitelství; *Holubův spis* — viz vysv. ke str. 176; *Im fernen Osten* — Na Dálném Východě; *Hrady a zámky* — Hrady, zámky a tvrze české, patnáctisvazkové ilustrované dílo historika Augusta Sedláčka, vydávané od r. 1881 nákladem Františka Šimáčka; *Lichtenfels* — Eduard L. (* 1833), rakouský malíř krajinář, od r. 1872 profesor vídeňské akademie výtvarných umění; *výstava rudolfinská* — první výstava Krasoumné jednoty v pražském Rudolfinu r. 1885;
- 255: *Ferdinand Laufberger* (1829—1881), malíř a grafik, od r. 1866 profesor uměleckoprůmyslové školy ve Vídni; *Donadini* — Ermenegildo Antonio D. (* 1847), drážďanský malíř historických a monumentálních obrazů, původem Dalmatinc;
- 256: *Robert Führer* (1807—1861), český varhaník a skladatel, byl učitelem na varhanické škole;
- 257: *Ondřej z Dubé* († 1412), český šlechtic, zemský sudí a autor významného právníckého spisu *Výklad na právo země české*; domněnka, že sepsal níže uvedený spis o šachu, vznikla tím, že rukopis spisu je v jednom svazku se dvěma jinými, mylně připisovanými Ondřeji z Dubé; *Tomáš Štítný* — T. Š. ze Štítného (asi 1331—1401), český zeman, náboženský spisovatel a filosof; přeložil alegorický spis Jakuba de Cessolis *Kniežky o šašiech a co hra šachová ukazuje a učí*; *Morphy* — Paul M. (1837—1884), proslulý severoamerický šachista, při pobytu v Evropě v l. 1858—1860 porazil nejlepší evropské šachisty;
- 258: *habitué* — (franc.) stálý host;
- 259: *Café de la Régence* — středisko šachistů v ul. Saint-Honoré v pařížské čtvrti Louvre; *U černého koně* — v Praze II na Příkopech, vedle dnešního Slovanského domu (hotel byl zbourán při rozšiřování Živnobanky); *Beobachter* — Pozorovatel; *Tábor* — tábořský týdeník, vyd. od r. 1864;
- 262: *Schmerling* — viz vysv. ke str. 37; *Herbst* — viz vysv. ke str. 49; *Giskra* — Karl G. (1820—1879), rakouský politik proslulý protičeským smýšlením, ministr vnitra v Auerspergově vládě;
- 265: *Žlunice* — obec v okrese novobydžovském v Královéhradeckém kraji;
- 266: *Vysoké Veselí* — město tamtéž; *L'Otello* — jedna z pozdních oper Verdiho z r. 1887, v níž se nejvíce přiblížil wagnerovskému pojetí dramatické hudby; u nás uvedena 7. ledna 1888;
- 267: *naši »pokročilí« hudebníci* — z okruhu wagnerovců; srv. Nerudovu podobiznu R. Wagnera v *Podobiznách II*, 146;

- Un giorno di regno* — Den v království, druhá opera Verdiho, uvedená r. 1840 v Miláně; *Roncola* — obec u Busseta v provincii parmské;
- 268: *Primus Sobotka* (1841—1925), český národopisec, literární historik a překladatel, redigoval *Světovzor* v l. 1879—1884 a *Matici lidu* v l. 1886—1892 (srv. vysv. ke str. 176); viz *Podobizny* II, 310;
- 269: *Nové české divadlo* — letní dřevěná budova na Král. Vinohradech za Žitnou branou (bývala v místě, kde Žitná ul. ústí do Mezibranské); divadlo bylo otevřeno r. 1876, zrušeno r. 1885; ředitel *Maýr* — Jan Nep. M. (1818—1888), český operní zpěvák, dirigent českých oper ve Stavovském, později v Prozatímním divadle; byl třikrát (naposledy v l. 1880 až 1883) ředitelem českého divadla; viz *Podobizny* II, 221;
- 270: *Bleimeis* — Janez B. (1808—1881), slovinský lékař, buditel; viz *Podobizny* I, 387;
- 271: *Družstvo sv. Mohora* — Družba sv. Mohorja, zal. 1851 v Celovci pro vydávání dobrých knih pro lid; *Celovec* — hlavní město Korutan; *Václav Štulc* (1814—1887), katolický kněz a spisovatel, od r. 1870 probošt vyšehradské kapituly; viz *Podobizny* I, 20 a II, 44;
- 272: *v Jilovici* — u Třeboně; *fara budislavská* — Budislav, ves na Třeboňsku; *Deštná* — město v jižních Čechách; *biskup Jirsík* — viz vysv. ke str. 106;
- 273: »*tenore buffo*« — viz vysv. ke str. 91;
- 274: *divadlo Mikulášské* — viz vysv. ke str. 149; *Lukrecia* (Lucrezia) *Borgia* — opera Gaetana Donizettiho; *Na Alpách* — jednoaktová zpěvohra Adolph Charles Adama (fr. název *Chalet*);
- 275: *Čajkovskij* — viz *Podobizny* II, 81; *Zvěrev* — Nikolaj Sergejevič Z. (1832—1893), ruský pianista, profesor moskevské konservatoře; *Mikuláš Rubinštejn* (1835—1881), ruský pianista, ředitel moskevské konservatoře, bratr slavného skladatele a pianisty Antona Grigorjeviče R.; *Bennowitz* — Antonín B. (1833—1926), český hudební pedagog a houslista, od r. 1866 profesor hudby na pražské konservatoři; *Joachim* — Joseph J. (1831—1907), maďarský houslový virtuos a pedagog, od r. 1868 ředitel vysoké hudební školy v Berlíně;
- 276: *Krucemburk* — nyní Křížová, obec v okrese chotěbořském v Pardubickém kraji;
- 278: *opatovna na Hrádku* — viz vysv. ke str. 137; *učitelské schůze »budečské«* — ve výchovném ústavu Budči, kde K. S. Amerling přednášel učitelům o přírodních vědách, psychologii a pedagogice (srv. vysv. ke str. 90 a 98); *Kaška* — Jan K. (1810—1869), vynikající český komický herec, ve tři-

- cátých letech člen ochotnické družiny Tylovy v Kajetánském divadle, později člen Stavovského divadla; viz Podobizny I, 153; *psal knihy* — učebnice a knihy pro mládež;
- 280: *Hoppe* — Bedřich H. (1838—1884), brněnský advokát a politik; viz Podobizny II, 248; *Kusý* — Wolfgang K. (1842—1886), moravský právník a politik; viz Podobizny II, 263; *K. Kunz* — viz str. 131;
- 281: *Národové nehasnou, dokud jazyk žije* — obměna nápisu na Hankově pomníku na Vyšehradě: *Národy nezhytnou, dokud jazyk žije*; *illyrský* — jihoslovanský; Illyrii se za doby Napoleonovy nazývala podle starověkých obyvatel část jihoslovanských zemí, z nichž Napoleon vytvořil francouzskou provincii; odtud přijalo tento název národní hnutí slovinské a chorvátské; *Strossmayer* — Josip Juraj S. (1815—1905), chorvátský biskup, politik a kulturní pracovník (viz Podobizny II, 96); r. 1886 byl ve všech slovanských zemích oslavován pro svůj telegram, zasláný do Kyjeva u příležitosti oslav devítistiletého trvání křesťanství na Rusi;
- 282: *»A což na horní Drávě...«* — parafráze slov Čelakovského z předmluvy k I. svazku Slovanských národních písní (1822): *»A což vy, Zákrkonošští, vy na tučných březích Drávy a Sávy a jinde bydlící Slované! Což vy mlčkem tam vzděláváte svých rolí? bez zpěvu honíte stáda svá? bez písně vedete živnůstku svou? Nepochybně by se i u vás dobývali dalo, ale není, kdož by dobýval.«* — *Gusle i tambura* — vyšly v Praze r. 1845; *ku Slovanskému sjezdu* — r. 1848; *Vukotinović* — Ljudevit Farkaš V. (1813—1893), chorvátský básník a přírodovědec;
- 283: *Fr. X. Bixi* (1732—1771), český skladatel chrámové hudby, předchůdce Mozartův; *kontrapunktista* — skladatel vynikající v kontrapunktu, t. j. spojování dvou nebo několika samostatných melodií v jeden celek;
- 284: *generálbas* — hudební doprovod, ve staré notaci vyznačovaný jen základními tóny (bez rozepsání akordů);
- 285: *velezajímavá brošura* — *Über die Mehrdeutigkeit der Harmonien*, r. 1846; *Vogler* — Georg Josef V. (1749—1814), německý hudební skladatel, klavírista, varhaník a hudební theoretik; *Tomášek* — Václav Jan T. (1774—1850), hudební skladatel, učitel a theoretik; viz Podobizny I, 17;
- 286: *Bohorič* — Adam B., přední představitel slovinského protestantství v 16. stol., spojeného s přechodným rozmachem národní literatury, autor první slovinské mluvnice (1584); *Jarnik* — Urban J. (1784—1844), slovinský kněz, spisovatel a filolog; *Debevec* — Janez Anton D. (1758—1821), slovinský kněz, spisovatel a filolog; *Zelenko* — Jurij Z. (vl. jm. Mihael

Zagajšek, 1739—1827), slovinský kněz, filolog; *Šmigovec* — Janez Leopold Š. (1787—1829), slovinský filolog; *Kopitar* — Jernej K. (1780—1844), vynikající slovinský slavista, autor první vědecké mluvnice slovinské, přítel Dobrovského; *Dajnko* — Peter D. (1787—1873), slovinský filolog; pokusil se vytvořit novou, jednoduchou společnou slovanskou abecedu; *Murko* — Anton Janez M. (1809—1871), slovinský filolog; *Slomšek* — Anton S. (1800—1862), slovinský biskup a pedagog, autor učebnic a lidovýchovných knih; *národ neobyčejně pokročilý, pěstující jazyk svůj bohatým písemnictvím* — před příchodem věrozvěstů nebylo u Jihoslovanů písemnictví v pravém slova smyslu, pouze lidová slovesnost; zde jde o ohlas romantických názorů na pradávnu slovanskou kulturu; *Jan VIII.* — papež, který r. 880 znovu potvrdil slovanskou liturgii a písmo (hlaholici), jichž věrozvěsti užívali; *jako jazyka církevního* — někteří jihoslovanští učenci se domnívali, že církevně slovanský čili staroslověnský jazyk byl jazykem pannonských Slověnů (jihoslovanského kmene, který prý sahal až po hranice Moravy a Slovenska a jehož potomky jsou dnešní Slovinci); novější bádání dokázala, že byl nářečím starobulharským z okolí Soluně; *Jagić* — viz vysv. ke str. 154; *sanskrit* — sanskrť, nejstarší indický jazyk, resp. jeho literární podoba, později jazyk vzdělanců; *idiom* — řeč, nářečí;

- 287: *ve plasti rozčtvcené* — do čtyř korunních zemí rakouských: Krajiny, Štýrska, Korutan a Přímoří; *Prometheové* — Prometheus, hrdina z řecké mythologie, Titan, který přinesl lidem oheň; *Pohlin* — Marko P. (1735—1801), jeden ze zakladatelů nového slovinského písemnictví; vydal gramatiku, slovník a řadu knížek pro lid v národním jazyce; *Damascen* — Janez D. (vl. Felix Dev, 1732—1786), spolu s Pohlinem vydavatel prvních slovinských almanachů, t. zv. Pisanic, v l. 1779—1781; *Zikmund Zois* — Žiga Z. (1747—1819), slovinský šlechtic a průmyslník, mecenáš slovinského literárního hnutí;
- 290: *J. O.* — Jeho Osvícenosti; *J. Harrach* — viz str. 37; *ministr osvěty* — byl jím v l. 1880—1885 Sigmund Conrad von Eybesfeld, kterému připadl úkol provést rozdělení pražské university na českou a německou;
- 291: *bratři Karel i Dušan* — Karel Milan L. (1823—1894), hospodářský pracovník a odborný spisovatel; Vilém Dušan L. (1824 až 1895), lékař, přednášel na universitě v Praze, v Charkově a ve Varšavě;
- 292: *dialektik* — obratný řečník; *fiskální úřad* — státní finanční úřad; *Kliebert* — Karel K. (1849—1907), český skladatel a

- dirigent; působil v Německu; *V. J. Tomášek* — viz vysv. ke str. 285;
- 293: *Schumann* — Robert Sch. (1810—1856), německý romantický skladatel; *Berlioz* — viz vysv. ke str. 190; byl v Praze na uměleckém zájezdu v r. 1846;
- 294: *Ambros* — viz vysv. ke str. 194; *Krejčí* — Josef K. (1822 až 1881), český hudebník, ředitel pražské konservatoře v l. 1865 až 1879; *Bennowitz* — viz vysv. ke str. 275; *Lev* — viz vysv. ke str. 205;
- 295: *Pavlík* — Karel P. (1862—1890), malíř historických obrazů; *Douba* — Josef D. (1866—1928), malíř žánrista a ilustrátor; *Marold* — Luděk M. (1865—1898), malíř a ilustrátor, autor panoramatu Bitva u Lipan; *Bartoněk* — Vojtěch B. (1859 až 1908), žánrista; *Trsek* — Vilém T. (1862—1937), malíř venkovského života; *Jakeš* — Alexander J. (n. Jakesch, 1862 až 1934), malíř podobizen a náboženských obrazů; *Lerch* — Lev L. (1856—1892), malíř podobizen; *Úprka* — Joža Ú. (1861 až 1940), malíř moravského Slovácka; *Maixner* — Petr M. (1831 až 1884), malíř historických obrazů, žánrů a podobizen; viz *Podobizny I*, 235; *Javůrek* — viz str. 51; *Havránek* — Bedřich H. (1821—1899), malíř a grafik krajinář; viz *Podobizny II*, 112; *Quido Mánes* (1828—1888), krajinář a žánrista, ilustrátor; *Herold* — viz str. 63; *pièces de résistance* — bombastická díla, spoléhající se na vnější úspěch;
- 299: *J. Lambl* — viz str. 289;
- 300: *Antal Stašek* — viz str. 55;
- 301: *Josef Jakubec* — nar. 3. srpna 1858; *veršované jeho povídky* — Povídky z kraje ve verších, vyšly ve dvou svazcích r. 1887 a 1890; *Máj* — odborový spolek českých spisovatelů beletristů, zal. 1887;
- 303: *Jos. Frič* — viz str. 335; *Neubauer* — Jan N. (1813—1887), právník, dvorní rada; překládal zákony a vládní nařízení do češtiny;
- 304: *Hattala* — Martin H. (1821—1903), slovenský filolog, profesor slovanské filologie na pražské universitě, proslulý ostrými kritikami (»rezáním«, jak sám s oblibou říkal); viz *Podobizny I*, 163; *mnich Chrabr* — žil v Bulharsku v 9.—10. stol., je autorem důležité památky, obsahující zprávu o staroslovanském písmu; *slovanské runy* — tolik co nejstarší slovanské písmo (*runy* — starobylé germánské písmo, které vzniklo asi ve 4. stol.); *Die gefälschten böhmischen Gedichte...* — Padělané české básně z let 1816—1849;
- 305: *hr. Lev Thun* — ministr vyučování v Bachově vládě v l. 1849 až 1859;
- 307: *M. Z. Polák* — viz str. 327; *Ferdinand Čenský* — viz str. 15;

- Ausführliches* ... — Zevrubná theoreticko-praktická učebnice češtiny pro Němce; *Květy* — zábavný časopis, vydávaný Jaroslavem Pospíšilem (srv. vysv. ke str. 102), redigovaný Tylem v l. 1834—1836 a 1840—1845;
- 308: *Sekvana* — franc. řeka Seina (z lat. Sequana); *Ludvík Filip* — franc. král v l. 1830—1848; *Zelený trh* — část Havelské ul. na Starém Městě, kde býval trh na zeleninu; *o ypsilonu, au a w* — nářezka na pravopisné spory obrozenské; *schůze Svatováclavská* — viz vysv. ke str. 50;
- 309: *baron Villani* — Karel Drahotín V. (1818—1883), český básník předbřeznový a politik; viz *Podobizny II*, 156;
- 310: *Faster* — Petr F. (1801—1868), pražský měšťan, hostinský, aktivní účastník revolučního hnutí r. 1848, člen Svatováclavského výboru; viz *Podobizny I*, 334; *Trojan* — Alois Pravoslav T. (1815—1893), právník, liberální politik, člen Svatováclavského a Národního výboru; viz *Podobizny II*, 11;
- 311: *vypravuje Rittersberg* — Ludvík R. ve svém Kapesním slovníčku novinářském a konverzačním, str. 200; viz str. 230;
- 312: *únorovka* — oktrojovaná únorová ústava Schmerlingova; viz vysv. ke str. 37;
- 313: *Trmice* — město v okrese Ústí nad Labem; *Jan Harrach* — viz str. 37;
- 314: *Vocel* — Jan Erazim V. (1803—1871), obrozenský básník, kulturní historik a archeolog; viz *Podobizny I*, 357; *Mitteilungen* ... — Zprávy Ústřední komise pro zkoumání stavitelských památek; *románská kaple v Poštovské ulici* — kaple sv. Kříže v nynější ulici Karoliny Světlé na Starém Městě; viz a oprav ve vysv. k *Podobiznám I*, 331;
- 315: *Sturm* — Eduard S. (* 1830), brněnský advokát, vůdce moravských Němců; *fakciosní* — stranický, vášnivě stranický; *korunářský* — státoprávnícký; korunář byla hanlivá přezdívka pro zastánce práv zemí koruny České; *Ondříček* — viz vysv. ke str. 21; *Šamánek a Pařík* — Václav Š. (1846 až 1916), lékař na Liberecku, viz *Podobizny II*, 238; Václav P. (1859—1901), lékař v Třebenicích, viz *Podobizny II*, 246; oba bojovali proti germanisaci a zakládali české kulturní instituce; *Purkyňové* — Jan Ev. P. (1787—1809), významný český fyziolog, objevitel buňky; viz *Podobizny I*, 41 a 312; *Rokytanští, Škodové* — viz vysv. ke str. 210; *Hamerníkové* — viz str. 209;
- 316: *Česká matice* — Matice česká, fond pro vydávání českých knih, zal. r. 1831; *Tylovy České květy* — Květy české, později jen Květy, viz vysv. ke str. 307; *Čelakovského Česká včela* — viz vysv. ke str. 16;
- 319: *Vojtěch a Jan Nejedlí* — Vojtěch N. viz str. 354; Jan N. (1776

- až 1834), spisovatel, profesor české řeči a literatury na pražské universitě; *Antonín Puchmajer* (1769—1820), obrozenský básník, organisátor první novočeské školy básnické, vydavatel básnických almanachů *Sebrání básní a zpěvů* (1795, 1797) a *Nové básně* (1798, 1802, 1844); *Ant. Pavlovský* († 1818), právník, básník družiny Puchmajerovy; *Josef Rautenkranc* (1776—1817), kněz, učitel a publicista, básník družiny Puchmajerovy; *Chaloupecký* — Václav Ch., vrchnostenský úředník (justiciár) v Hradci Králové, přispěl do Puchmajerova básnického almanachu;
- 322: *staroslovanské naše Dúdlebsko* — nejjižnější Čechy, pojmenované tak podle Dúdlebů n. Doudlebů, kmene, který tu sídlil před německou kolonizací ve 13. století; *laokoonský ... zápas* — Laokoon, postava z řecké mythologie a zároveň název antického sousoší, znázorňujícího smrtelný zápas L. a dvou jeho synů se dvěma hady;
- 323: *na zarůstajícím už hrobě* — Ant. Vokáč zemřel 8. září 1886;
- 324: *Vendelín Grünwald* (1812—1885), budějovický právník a poslanec; *Zátka* — Hynek Z. (1808—1886), budějovický obchodník a poslanec; *hegemon* — kdo má nadvládu, vedoucí postavení; *idiom* — viz vysv. ke str. 286; *sídlo Budivojovo* — Budivoj z rodu Vítkovců, domnělý zakladatel Č. Budějovic (ve 12.—13. stol.);
- 325: *Václav Štulc* — viz vysv. ke str. 271; *Ruffer* — Vojtěch R. (1790—1870), katolický kněz a spisovatel, kanovník a od r. 1858 probošt vyšehradské kapituly; *Vinařický* — Karel Alois V. (1803—1869), budějovický kněz, básník a překladatel, od r. 1852 vyšehradský kanovník, politicky krajně konzervativní; viz *Podobizny* I, 312; *Ehrenberger* — Josef E. (1815—1882), katolický spisovatel povídkář, od r. 1868 kanovník vyšehradský; viz *Podobizny* I, 246; *Kulda* — viz str. 174; *Lenz* — viz str. 271;
- 327: *sebrané spisy Polákovy* — vydal je r. 1862 ve dvou svazcích Karel Sabina;
- 328: *Aspern* — Aspry, vesnice u Vídně na levém břehu Dunaje, kde 21. a 22. května 1809 zvítězila rakouská armáda nad vojskem Napoleonovým; *Wagram* — obec na Moravském poli; po bitvě u Asprů došlo tu k nové bitvě 5. a 6. července 1809, v níž zvítězili Francouzi; *jenerál Koller* — František K. (1767—1826), bojoval proti Napoleonovi, od r. 1820 velitel rakouského vojska v Itálii; Polák byl jeho osobním přítelem; *kongres evropský* — zvaný vídeňský, konal se v l. 1814 až 1815 po Napoleonově porážce; vítězné mocnosti na něm stanovily nové hranice Evropy; *Hromádkovy Prvotiny* — Jan Nep. Norbert Hromádka (1783—1850), český profesor ve

- Vídni, byl vydavatelem C. k. povolených Vídeňských novin (1812—1816) s literární přílohou Prvotiny pěkných umění aneb Vídeňské listy (1813—1817); *L'École des Beaux-Arts* — přesně Académie des Beaux Arts, francouzská akademie výtvarných umění; vznikla r. 1795 sloučením dvou akademií starších;
- 329: *Haushofer* — Maximilián H. (1811—1866), německý malíř krajinář, od r. 1844 profesor krajinářské školy na pražské akademii;
- 330: *Laub* — viz str. 189; *Ondříček* — viz vysv. ke str. 21; *Lipínski* — Karel Josef L. (1790—1861), slavný polský houslista;
- 331: *Pixis* — viz vysv. ke str. 162; *Vinařický* — viz vysv. ke str. 325; *Polehrady* — vesnice v Polabí v okrese Brandýs n. L.;
- 332: *P. Hlinka (František Pravda)* — viz vysv. ke str. 62; *trestnice u Sv. Václava* — v bývalém klášteře při kostele sv. Václava (v místech dnešní ulice Václavské na Novém Městě; srv. vysv. ke str. 115); *liguriáni* — n. liguoriáni, též redemptoristé, mnišský řád katolický, zal. r. 1732 sv. Alfonsem z Liguori v Itálii; *kněžská trestnice u Sv. Jiří* — viz vysv. ke str. 149; *Liteň* — obec ve středních Čechách u Berouna;
- 333: *Škola a život* — pedagogický měsíčník v l. 1855—1890 (pak neperiodický časopis); Řezáč byl jeho redaktorem do r. 1867; *školní rada Maresch* — Johannes M. (1806—1879), německý katecheta v Litoměřicích, za Bachovy vlády školní rada v Praze; proslul jako horlivý germanisátor a zpátečník; *Die Meteorologie der Sonne . . .* — Meteorologie slunce a předpověď počasí;
- 334: *studie dioptrické* — dioptrika je část optiky, pojednávající o lomu světla; *refraktory dialytické* — velké dalekohledy pouze čočkové čili dioptrické, u nichž se jako objektivu užívá dvou oddělených čoček, takže se dosahuje různého lomu světla a tím větší ostrosti obrazu; *dalekohledy katedioptrické* — správně katoptrické, t. j. složené z čoček a zrcadel, založené ne na lomu, nýbrž na odrazu světla; *astrofotografie* — fotografování hvězd pomocí fotografických dalekohledů; *koruna slunce* — corona, věnec paprsků kolem Slunce, viditelný při jeho zatmění;
- 336: *Jan Nejedlý* — viz vysv. ke str. 319; *hájl Pešinu* — obžalovaného v prvním tiskovém procesu po zrušení censury r. 1848; *hájl Karla Havlíčka na Horách Kutných* — r. 1851 byl Havlíček obžalován pro tiskový přečin, jehož se dopustil ve svém Slovanu, a byl kutnohorskou porotou osvobozen; *hájl Hanku proti Kuhovi* — r. 1858 uveřejnil pražský časopis

- pis *Tagesbote aus Böhmen* anonymní útočný článek, který obviňoval Hanka z padělání rukopisu Zelenohorského a jiných »památek«; Hanka žaloval redaktora Davida Kuha pro urážku na cti; Kuh byl odsouzen, ale výrok soudu byl dodatečně zrušen; *Malice česká* — viz vysv. ke str. 316; *Měšťanská beseda* — viz vysv. ke str. 189; *výbor Svatojáclavský* — viz vysv. ke str. 50; *Josef Frič* — Josef Václav F., viz str. 223; *Antonín Frič* (1832—1913), zoolog a paleontolog; viz *Podobizny I*, 202;
- 337: *brožura časová* — brožura Stavme velké Národní divadlo vyšla v době, kdy po vystavění Prozatímního divadla byla stavba odsunuta;
- 338: »*Fiat justitia, pereat mundus!*« — (lat.) Staň se po právu, ať svět třeba zahyne!; *Květy* — Pospíšilovy, viz vysv. ke str. 307; *auskultovati* — zde vyučovati; *gramatický, ... humaniorní profesor* — viz vysv. ke str. 351;
- 339: *Josef Ressel* — viz str. 138;
- 341: *Václav Svoboda* — viz str. 337;
- 342: *Jindice* — ves ve středních Čechách u Uhlířských Janovic; *divadlo v Růžové ulici* — bylo prvním pokusem o samostatnou českou scénu v l. 1842—1844; řídili je Tyl, J. N. Štěpánek a J. J. Kolár; *Legenda o sv. Kateřině* — zv. Stockholmská, z cyklu legend karolinských ze 14. stol.; rukopis této české památky byl objeven Pečírkou ve Stockholmu r. 1850 a po prvé otištěn r. 1860;
- 343: *farář Gruda* — Antonín G. (1844—1903), buditel, politik, spoluzakladatel Opavského týdeníku (1870) a *Malice opavské* (1878); viz *Podobizny II*, 243; *doktor Sláma* — František S. (1850—1917), právník, mladočeský politik, působil 15 let ve Slezsku (1882—1897) jako politický a kulturní pracovník; *ředitel Prasek* — Vincenc P. (1843—1912), slezský filolog a historik selského stavu, ředitel opavské průmyslovky; *Jan Zaczpal* (1844—1888), český novinář a buditel ve Slezsku, v l. 1870—1883 vydavatel Opavského týdeníku, spoluzakladatel *Malice opavské*; viz *Podobizny I*, 377; *Lutultovice* (Litultovice), *Neplachovice* — obce na Opavsku;
- 344: *Václav Alois Svoboda* — viz str. 350;
- 345: *hrabě Thun* — viz vysv. ke str. 305; *Gaj* — Ljudevit G. (1809—1872), chorvátský buditel, bojovník za sjednocení Jihoslovanů (»Illyrů« — viz vysv. ke str. 281); ze svých děl uveřejnil jen ukázky; *Palestrina* — vl. Giovanni Pierluigi (1526? až 1594), italský skladatel chrámové hudby (nazýval se tak podle svého rodiště); *Cellini* — Benvenuto C. (1500—1571), italský sochař, klenotník a spisovatel z Florencie;
- 347: *Hana Dumkova* (provd. Benoniová, 1868—1923), členka Ná-

- rodního divadla v l. 1885—1910, manželka barytonisty Bohumila Benoniho; *Ferdinandova třída* — dnešní Národní;
- 348: *Plavba vzduchem* — viz str. 340; *Orthoptère* — nejstarší pokusný typ letadla s napodobením ptačích křídel; *Marey* — Etienne-Jules M. (1830—1904), francouzský fyziolog; sestrojil řadu přístrojů pro zachycení činnosti živých organismů;
- 350: *v sadech ermenonvillských* — ve vsi Ermenonville ve Francii;
- 351: *parvisté a principisté, gramatisté a syntaxisté* — žáci 1.—4. třídy gymnasia, jež se nazývaly parva, principie, grammatica, syntaxis; *humaniora* — dvě poslední (5. a 6.) třídy gymnasia, *humanisté* — žáci těchto tříd;
- 352: *Dominik Kinský* (n. Kynský, 1777—1848), český obrozenský spisovatel, kněz a učitel; *Bolzano* — Bernard B. (1781—1848), český kněz, filosof racionalista a matematik; viz *Podobizny I*, 371; *Literární přílohy vídeňských českých novin Hromádkových* — viz vysv. ke str. 328; *utkal se s Dobrovským* — v ostré odpovědi na Dobrovského článek z r. 1824, v němž D. vyjádřil své pochybnosti o pravosti rukopisu Zelenohorského; *Škroupova Drahomíra* — německá opera českého skladatele Františka Š. (1801—1862); *Hormayerův Archiv* — *Archiv für Geschichte, Statistik, Literatur und Kunst* (1809 až 1828), založený rakouským historikem Josefem Hormayerem (1782—1848) a soustřeďující mladé vědecké pracovníky z celého Rakouska; *Klarova Libuše* — německý literárně umělecký almanach *Libussa*, který vydával v l. 1824—1860 Paul Alois Klar (1801—1860); *Horác* — Quintus Horatius Flaccus (65 před n. l.—8), slavný římský lyrik; *Seneka* — Annaeus Lucius Seneca (4 před n. l.—65), římský filosof, jemuž se přičítá autorství několika tragedií (jediných, jež se z římské literatury dochovaly celé);
- 353: *smutné osudy její osobní* — král Milan, s nímž se politicky jako rusofilka rozcházela, donutil ji r. 1887 opustit zemi; v Prusku, kam se uchýlila i se synem, jí úřady syna odňaly a vrátily jej do Bělehradu; r. 1888 na Milanův nátlak schválila církev rozvod; *Milan vypověděl sultánu Muratovi V. válku* — r. 1876; *výprava ... roku 1885 proti Bulharsku* — viz vysv. ke str. 80;
- 354: *Puchmýr* — n. Puchmír, básnické jméno Antonína Jaroslava Puchmajera; viz vysv. ke str. 319;
- 355: *lokalista* — kněz na lokálii (z lat.), menší faře;
- 356: *Talma* — François Joseph T. (1763—1826), franc. realistický herec, za Velké francouzské revoluce měl vlastní divadlo, později hrál v *Comédie Française*; *Garrick* — David G.

- (1717—1779), angl. herec shakespearovský a dramatický spisovatel; *Kean* — Edmund K. (1787—1833) nebo jeho syn Charles K. (1811—1868), angl. herci shakespearovští a ředitelé divadla v Richmondu; *Ristori* — Adelaide R. (1822 až 1906), realistická herečka italská; r. 1865 vystupovala i v Praze; *Rachel* — vl. Éliisa Félix (1820—1858), francouzská tragédka, členka Comédie Française; *Janouškova* — Fanny Janauschek (1830—1904), německá herečka českého původu, hrála ve Frankfurtu a v Drážďanech, též v Anglii a v Severní Americe;
- 357: *Théâtre Français* — jinak Comédie Française, přední divadlo pařížské a francouzské vůbec; *Ifigenie* — titulní postava Goethovy tragedie *Ifigenie na Tauridě*; *Le Passant od François Coppéea* — Chodec, populární veršovaná aktovka; *Rome vaincue od Parodiho* — Řím přemožený, tragedie francouzského spisovatele Dominika Alexandra P.; z divadla ... náhle odešla — r. 1880;
- 358: *Notre-Dame* — Notre-Dame de Paris, Chrám Matky Boží v Paříži, nejznámější román Hugův (*Notre-Dame* — Naše paní, jméno největšího dómu pařížského); *Jirsík* — viz vysv. ke str. 106; *pastorálka, katechetika* — součásti bohosloví; první pojednává o správném vykonávání kněžského úřadu, druhá o vyučování náboženství;
- 359: *Gegenwart* — Přítomnost;
- 360: *Ehrenberger* — viz vysv. ke str. 325; *profesor Blažina* — *fiškus* — *prof. Dr V. Weis* — viz vysv. ke str. 240; *prof. Streng* — viz str. 103; *Eiselt* — Bohumil Jan E. (1831—1908), lékař internista, profesor pathologie a terapie nemocí vnitřních; založil Časopis českých lékařů a redigoval souborné dílo *Odborná pathologie a terapie* (srv. vysv. ke str. 43); viz *Podobizny I*, 125;
- 361: »*Kdo proti vlasti bojuje...*« — citát z Balbínova spisu *Dissertatio apologetica*; viz dále text;
- 362: »*Jeho zásluhy o historii českou...*« — citát z Riegrova slovníku naučného; *Epitome historica rerum Bohemicarum* — Výtah z dějin českých (1677); *Miscellanea historica Bohemiae* — přesně regni Bohemiae, Různá pojednání o dějinách království Českého, rozsáhlá práce, rozvržená na třicet svazků (vyšlo jen jedenáct, od r. 1679); *Bohemia docta* — Čechy učené, t. j. dějiny literatury umělecké i vědecké, vlastně součást předešlé práce (vyšly až r. 1776);
- 363: *Rieger slaví sedmdesáté narozeniny* — 10. prosince 1888;
- 365: *Pražské noviny* — viz vysv. ke str. 16; *translatura* — překladatelství (srv. vysv. ke str. 47); *Vídeňský deník* — orgán konservativní šlechty v l. 1850—1852, založený hrabětem

Thunem a redigovaný Janem Wotkou; *ministr Thun* — viz vysv. ke str. 305; *boje s Fejfalíkem, Büdingrem* — Julius F. (1833—1862), vídeňský literární historik, podstatně přispěl k odhalení padělku Milostné písně krále Václava a vystupoval proti pravosti Královédvorského rukopisu; Maxmilian B. (1828—1902), rakouský historik, vystoupil rovněž s kritikou pravosti Rukopisu; *kabinet Hohenwartův* — byli v něm po prvé dva Češi; srv. vysv. ke str. 154;

- 366: *kopiatura Mánesova horologia* — kopie Orloje, vrcholného díla Josefa Mánesa, které představuje cyklus dvanácti alegorií měsíců; na Staroměstské radnici není umístěn originál, nýbrž Liškova kopie; *Schikaneder* — Jakub Sch. (1855 až 1924), malíř, člen výtvarné generace Národního divadla; *Klarova »nadace římská«* — viz. vysv. ke str. 193.